

רדאי מהרי Redai Mehari

00:00:03:22 00:00:00:01
מקריא תפילה בגעז,

00:00:07:01 00:00:04:03
מקריא תפילה בגעז,

00:00:12:00 00:00:07:10
מקריא תפילה בגעז,

00:00:15:14 00:00:12:12
מקריא תפילה בגעז,

00:00:19:13 00:00:15:16
מקריא תפילה בגעז,

00:00:26:01 00:00:20:07
מקריא תפילה בגעז,

00:00:28:19 00:00:26:02
מקריא תפילה בגעז,

00:00:33:11 00:00:29:07
מקריא תפילה בגעז,

00:00:38:12 00:00:33:19
מקריא תפילה בגעז,

00:00:41:08 00:00:38:19
מקריא תפילה בגעז,

00:00:43:17 00:00:41:13
מקריא תפילה בגעז,

00:00:46:09 00:00:43:21
מקריא תפילה בגעז,

00:00:48:22 00:00:46:10
מקריא תפילה בגעז,

00:00:54:19 00:00:49:00
מקריא תפילה בגעז,

00:00:58:20 00:00:54:21
מקריא תפילה בגעז,

00:01:00:11 00:00:58:24
מקריא תפילה בגעז,

00:01:04:01 00:01:00:13
מקריא תפילה בגעז,

00:01:09:03 00:01:05:23
מקריא תפילה בגעז,

00:01:16:00 00:01:09:05
מקריא תפילה בגעז,

00:01:23:00 00:01:16:08
מקריא תפילה בגעז,

00:01:25:22 00:01:23:01
מקריא תפילה בגעז,

00:01:28:21 00:01:25:24
מקריא תפילה בגעז,

00:01:33:12 00:01:28:23
מקריא תפילה בגעז,

00:01:38:20 00:01:33:17
מקריא תפילה בגעז,

00:01:41:24 00:01:38:24
מקריא תפילה בגעז,

00:01:45:24 00:01:43:15
מקריא תפילה בגעז,

00:01:51:20 00:01:46:13
מקריא תפילה בגעז,

00:01:57:10 00:01:52:19
מקריא תפילה בגעז,

00:02:05:00 00:01:58:05
מקריא תפילה בגעז,

00:02:11:09 00:02:05:24
מקריא תפילה בגעז,

00:02:12:23 00:02:11:24
מקריא תפילה בגעז,

00:02:15:00 00:02:13:09
מקריא תפילה בגעז,

00:02:22:00 00:02:15:09
מקריא תפילה בגעז,

00:02:25:08 00:02:22:11
מקריא תפילה בגעז,

00:02:28:15 00:02:25:12
אני רדאי, הבן
של קשי (כהן דת) מהרי.

00:02:31:21 00:02:29:02
אבי, זכרו לברכה,
נקרא קשי מהרי.

00:02:34:22 00:02:33:08
הוא היה גר בקרית גת,

00:02:36:21 00:02:35:00
אני גר בנתניה.

00:02:40:00 00:02:36:24
אימי, קראו לה דנקי וונדמגן,

00:02:45:20 00:02:42:23
המקום שגדלנו בו
נקרא "אסגדה",

00:02:50:00 00:02:46:24
עיר גדולה ליד "שירה"
שנקראת "אנדה-סלסה",

00:02:54:11 00:02:53:12
גדלנו שם.

00:02:57:01 00:02:56:00
אבי

00:03:03:11 00:02:57:03
הגיע ל"אסגדה" בגיל 8 עם הוריו,
ועם אבא נגה ואבוי טלה, זכרו לברכה,

00:03:05:00 00:03:03:14
זכרם לברכה.

00:03:08:17 00:03:05:01
הם חיו שם באתיופיה,

00:03:12:20 00:03:08:18
בערך 50 שנה ב"אסגדה",

00:03:15:09 00:03:13:15
ואז הם עלו לארץ.

00:03:17:21 00:03:15:10
התפקיד שלהם בחיים שם היה

00:03:19:19 00:03:17:22
להיות קשים (כהני דת).

00:03:22:00 00:03:20:13
ב"אסגדה",

00:03:24:16 00:03:22:10
המבוגרים היו יראי אלוהים.

00:03:30:15 00:03:26:09
הם היו קשים, תלמידי חכמים,
ארבעה במספר היו שם.

00:03:33:22 00:03:30:16
גיויטי ממהר סבוהו, זכרו לברכה,
לימד את,

00:03:37:21 00:03:34:21
קשי סמאי זכרו לברכה,

00:03:43:20 00:03:39:12
קשי מחרי זכרו לברכה,
קשי מקונן זכרו לברכה,

00:03:52:00 00:03:46:16
וקשי טפסהקו,
שיבדל לחיים ארוכים,

00:03:54:01 00:03:52:04
שנזכה להיות לצידו

00:03:59:19 00:03:54:12
וללמוד ממנו תמיד.
הוא גר באשקלון.

00:04:05:21 00:04:01:17
סבא שלי היה איש
אמונה גדול מאוד,

00:04:09:17 00:04:06:08
אוהב ומכבד את הבריות,

00:04:14:15 00:04:10:12
לא נוטה לאהוב מהר ולא נוטה לשנוא
מהר, רק אחרי שעומד על טיבו של אדם.

00:04:17:05 00:04:14:20
היה שואל את האדם מי הוא,
מי הוריו וכולי,

00:04:20:00 00:04:18:11
מחשש שמדובר באנשי מיסיון,

00:04:24:18 00:04:20:12
כאלה שרצו לנצר ולהסיט אותם
מאמונתם. הוא היה זהיר וחשדן,

00:04:28:00 00:04:25:03
רק שלא יצליחו
להסיטו לאמונה אחרת.

00:04:33:13 00:04:28:24
בכל מה שקשור בשבת
וענייני אמונה,

00:04:35:21 00:04:33:20
אני זוכר שבשבת אחת,

00:04:39:20 00:04:37:05
אחר הצהריים מישהו
הגיע מהיכן שהוא,

00:04:43:17 00:04:40:07
ושאל אותו מי אתה,

00:04:46:00 00:04:43:24
סבי ענה שקוראים
לו בלטה נגה.

00:04:50:05 00:04:46:15
עוד שאל האיש האם הוא ביתא ישראל,
סבי ענה שהוא אכן ביתא ישראל,

00:04:54:08 00:04:50:06
והוא הרי יושב בלי נעליים
בבית הכנסת וקורא תהילים.

00:04:58:21 00:04:54:18
ואז שאלו את הלבן מי הוא,

00:05:03:24 00:04:59:00
הוא אמר, אני ישראל, באתי
לחפש אנשי ביתא ישראל,

00:05:06:04 00:05:04:07
שאלו אותנו אם הוא ביתא ישראל,

מדוע הוא נוסע ברכב בשבת,

00:05:12:22 00:05:07:07
הלה ענה שהוא לא מכיר
אף אחד, לכן הוא נוסע ומחפש,

00:05:14:16 00:05:12:23
אז אם כך שוב נשאל מה רצונו.

00:05:18:12 00:05:15:10
הוא ענה שאם הם באמת יהודים,
שיוכיחו לו ויספרו לו על עצמם.

00:05:22:21 00:05:18:15
ענו לו שהם יהודים ומי שלא
יהודי זה הוא, שנוסע בשבת,

00:05:24:07 00:05:22:24
וכך החליפו ביניהם דין ודברים.

00:05:27:15 00:05:24:08
לאחר מכן אמרו לו
שאם הוא אכן יהודי,

00:05:32:18 00:05:29:12
אם הוא עשה ברית,

00:05:37:21 00:05:32:20
ונימול לאחר שמונה ימים,

00:05:39:18 00:05:37:23
שיוכיח ויראה להם.

00:05:43:11 00:05:41:21
קוראים לזה "גודפו" אצלנו,

00:05:49:15 00:05:44:23
ואז הלבן הראה לסבא שלי
וכך גם הוא,

00:05:55:24 00:05:49:24
לאחר מכן הלבן הוציא שק
מלא כסף ונתן להם,

00:06:01:00 00:05:56:10
זה היה ב"אסגדה", אבל סבא
לא השתכנע ולא הסכים לקחת את הכסף!

00:06:04:23 00:06:01:11
משום שבאותה תקופה היו מגיעים

אליהם נוצרים פרוטסטנטים,

00:06:06:20 00:06:05:06
והיה חשש שהם ישלמו להם
וינצרו אותם.

00:06:08:05 00:06:06:23
מכאן נבע החשד שלו.

00:06:14:17 00:06:08:15
ובכלל, כל מי שהיה
מגיע מחוץ לארץ,

00:06:19:20 00:06:14:19
היה שומר עלינו ונזהר מאוד
שלא שהנוצרים לא יפילו אותם בפח.

00:06:22:11 00:06:20:12
בנוסף היה אומר שיהודי,

00:06:28:08 00:06:22:15
לא אוהב להיות במקום עם שקיעה.
יהודי נכנס למקום שיש בו זריחה,

00:06:35:09 00:06:28:15
כך הוא היה מלמד ומזהיר אותנו
לשמור על עצמנו ולא להתנצר.

00:06:39:00 00:06:37:21
מה שם אביך?

00:06:42:00 00:06:39:12
אבי היה קשי מהרי זכרו לברכה,

00:06:47:18 00:06:42:10
ספר לנו עכשיו קצת
על תולדות אביך ואמך בבקשה.

00:06:50:04 00:06:49:06
אבי,

00:06:52:04 00:06:51:06
האבא שלו,

00:06:57:22 00:06:53:15
זכרם לברכה של כל הנפטרים.
לאבי קראו קשי מהרי,

00:07:00:05 00:06:58:02
ולאבא שלו קראו בלטה נגה,

00:07:03:14 00:07:02:13
טלה,

00:07:10:19 00:07:09:21
הבן של נגדו,

00:07:13:14 00:07:11:05
טלה הבן של נגדו.

00:07:18:21 00:07:14:17
מכאן אני לא יודע, לא יודע
את את הסדר הנכון אבל היו

00:07:25:17 00:07:18:24
טלה, נגדו, קידנו,
יסמני, זה מי שהיה.

00:07:28:24 00:07:26:12
מעל סמני,

00:07:32:24 00:07:31:17
גיוזגי,

00:07:36:24 00:07:33:03
ומהצד של אמא של גיוזגי,

00:07:39:10 00:07:37:13
אסרסו, אסרסו גנגול,

00:07:40:22 00:07:39:24
קראו לה.

00:07:46:10 00:07:41:08
ומהצד של אמא של אבא שלי,
אברש תסמה, תסמה יסמני,

00:07:48:13 00:07:47:14
קראו להם.

00:07:55:20 00:07:50:13
אבא שלה תסמה
ואמא שלה וובשת.

00:07:57:17 00:07:56:17
כמה אחים אתם?

00:08:00:10 00:07:58:16
אנחנו 8 אחים,

00:08:05:14 00:08:00:24
מי הגדול, מי אחריו ועד הקטן?
- שמונה, אחותי צרהה, זכרה לברכה,

00:08:07:04 00:08:06:07
נפטרה.

00:08:08:21 00:08:07:15
אחי הגדול בלאי,

00:08:11:16 00:08:10:05
אחריו כברה,

00:08:13:00 00:08:11:20
אחריה אברה,

00:08:17:00 00:08:13:11
היה לי אח גדול ממני
שנפטר, זכרו לברכה,

00:08:18:09 00:08:17:04
אני רדאי,

00:08:20:03 00:08:18:24
אחרי אחותי,

00:08:21:12 00:08:20:16
בוזו,

00:08:22:14 00:08:21:16
וובנש,

00:08:25:22 00:08:23:06
מספן, ווהזה ומצלל.

00:08:31:10 00:08:26:12
עכשיו אני אחזיר אותך קצת
לסיפור על האורח הלבן שהגיע.

00:08:32:07 00:08:31:12
בסדר.

00:08:34:23 00:08:32:09
אמרת שהוא הגיע בערב שישי.

00:08:36:20 00:08:34:24
לא, ערב שישי לפני שבת.
- שבת.

00:08:39:11 00:08:37:14

כאשר הוא הגיע,
מי קיבל את פניו?

00:08:42:00 00:08:39:18
איך הוא

00:08:44:18 00:08:43:16
הגיע לאבוי טלה?

00:08:49:07 00:08:46:15
כל המבוגרים, זכרם לברכה,
היו שם.

00:08:52:04 00:08:49:19
אבוי פקדו, אבוי יהייס,

00:08:54:00 00:08:52:19
גויטי בלטה,

00:08:58:08 00:08:54:24
היה עם קשי איוב נראה לי,

00:09:00:21 00:08:58:11
והם באו ל"חוחיה",

00:09:07:12 00:09:01:07
עשו הסכם ביניהם,
אני זוכר קצת.

00:09:12:01 00:09:07:24
האם זה היה באותו יום?
-לא, אחרי זה.

00:09:17:00 00:09:12:12
הוא הגיע במקרה בשבת, החליפו
דין ודברים ואחרי שבוע חזר שוב.

00:09:20:04 00:09:17:03
בהתחלה הוא תחקר אותנו
מי אנחנו וביקש שנספר על עצמנו,

00:09:22:08 00:09:20:13
אחרי כן הלך גם ל"עדי יאבו".

00:09:26:04 00:09:23:09
היה מסתובב בהרבה מקומות ושואל,

00:09:29:20 00:09:26:12
אבל הראשונים שהוא פגש זה
אותנו והמכובדים אצלנו,

00:09:33:11 00:09:30:11
אלו שסיפקו לו תשובות
היו ב"אסגדה",

00:09:36:20 00:09:33:23
אצל סבא שלך, סבא שלי ופקדו.

00:09:40:15 00:09:37:14
האם כאשר הוא הגיע,

00:09:47:01 00:09:41:12
הוא נכנס ישירות אליהם
או שהוא פגש ילדים בכניסה?

00:09:49:11 00:09:47:03
הוא פגש ילדים ושאל אותם
איפה המבוגרים,

00:09:52:00 00:09:49:19
היה איתו מתורגמן

00:09:54:17 00:09:52:24
שידע תיגרינית,

00:09:56:11 00:09:55:12
ואנגלית.

00:09:58:24 00:09:56:13
הוא אמר לו, הנה בלטה נגה.
כדאי לך לשאול אותו.

00:10:06:06 00:09:59:10
זה היה לפנות ערב, למדנו בבית
הכנסת ובמקרה הוא קרא תהילים,

00:10:10:21 00:10:06:21
ואז הם הלכו לשם,
אבל זה היה רק אחר-כך.

00:10:15:15 00:10:12:09
באותו זמן הם עדיין
לא האמינו זה לזה,

00:10:21:15 00:10:15:18
הם הלכו רק לאחר שבוע, משום
שהיו צריכים להוכיח את יהדותם,

00:10:26:21 00:10:21:20
גם אם נעשה להם ברית

כהלכה לאחר 8 ימים.

00:10:28:23 00:10:27:01
לבסוף האמינו.

00:10:29:24 00:10:28:24
סבא שלי,

00:10:34:00 00:10:32:09
ואבא אדמס שנמצא בקרית גת,

00:10:39:10 00:10:36:23
שהיה מורה,

00:10:44:24 00:10:40:24
הלך לירושלים
והביא איתו אדמה,

00:10:48:21 00:10:45:06
ל"עדי וורבה" הביא,
אדמס שנקור,

00:10:54:13 00:10:50:07
אז סבי שאל האם השמועות נכונות,
האם באמת הביא איתו אדמה מירושלים.

00:10:57:22 00:10:54:15
הלה ענה בחיוב, האדמה הייתה לידו
והוא אפילו לא נגע בה ביד,

00:11:01:23 00:10:57:24
אז כשסבי ראה את האדמה
הוא השתטח ונישק אותה,

00:11:04:15 00:11:02:21
כי זו הייתה אדמת ירושלים.

00:11:06:24 00:11:05:17
גם אבא שלך מכיר (את הסיפור).

00:11:12:04 00:11:09:11
ומה עם הפעם ההיא
שהם הלכו לפגוש אותו,

00:11:17:09 00:11:12:15
האם זה היה ב"אסגדה" או ב"שירה"?
- ב"אסגדה".

00:11:19:01 00:11:17:13
מי הלכו?

00:11:22:14 00:11:19:04
היו איה מקונן, אברהה נגה,

00:11:24:24 00:11:23:24
אלאי,

00:11:28:24 00:11:25:13
היו הגדולים גדולים שהלכו
למטה, מתחת ל"ממונה",

00:11:31:01 00:11:29:02
לחצו לו את היד,

00:11:36:01 00:11:31:11
הוא אמר שעוד לא פגש יהודים כמוהם,
והם שאלו איזה מין יהודי הוא,

00:11:37:18 00:11:36:11
אז הוא אמר שאם כך,

00:11:41:13 00:11:38:06
הוא ייתן להם סכום של כסף,

00:11:46:00 00:11:42:08
ובתמורה הם ישיבו לו
על כמה שאלות שיש לו.

00:11:51:13 00:11:46:08
הם סירבו בכל תוקף לקבל מכספו,
הוא התפלא מאוד שהם מסרבים.

00:11:56:24 00:11:51:16
הם סרבו מכיוון שהיו
מגיעים אליהם הרבה אנשים,

00:11:58:21 00:11:57:12
בתואנה שהם יהודים,

00:12:05:11 00:11:58:22
והביאו איתם כסף, בקר וכל מיני
חפצים בתמורה ללימוד והתנצרות,

00:12:08:23 00:12:05:14
אז הם סרבו
כדי שלא יקרה מצב כזה.

00:12:12:18 00:12:09:07
לאחר מכן היו מגיעים הרבה
אנשים מכיוון אמהרה,

00:12:15:22 00:12:13:15
וגרמו להם לסבל רב,
אפילו כאן בארץ.

00:12:20:16 00:12:16:05
אז "אסגדה" היה מקומם של כוהנים?

00:12:24:00 00:12:20:24
כן, מקום של כוהנים.
- היו מכבדים ושומרי אמונה?

00:12:26:00 00:12:24:03
כן, יום כיפור, סוכות,

00:12:29:17 00:12:27:10
שבועות, ניסן,

00:12:32:15 00:12:31:13
פסח,

00:12:34:19 00:12:33:03
חגגנו את כל החגים.

00:12:36:22 00:12:35:00
ציינו בביתנו את כל החגים.

00:12:41:00 00:12:37:08
הוא היה עשיר מאוד
ומכבד אורחים,

00:12:46:12 00:12:43:07
זזה היום ברור לי מאוד,
עכשיו, כשאנחנו כבר כאן,

00:12:48:17 00:12:46:20
מה בעצם יש לנו?

00:12:51:03 00:12:49:24
המבוגרים היו אומרים,

00:12:54:10 00:12:52:15
שאם המלכה של הדבורים נעלמת,

00:12:57:23 00:12:54:17
גם הדבורים הקטנות נעלמים,

00:13:01:10 00:12:57:24
זזה בדיוק מה שקורה לנו.
אם היה נשאר לנו קשי אחד היום,

00:13:05:24 00:13:02:04
אולי היינו זוכים
ללמוד ממנו ולהתאחד,

00:13:07:17 00:13:06:11
והנה אנחנו מפוזרים היום.

00:13:11:20 00:13:08:24
למשל, הכהן הגדול,

00:13:14:00 00:13:13:04
עבודתו,

00:13:20:14 00:13:14:20
כיצד הנהיג וטיפח
אנשי אמונה?

00:13:24:20 00:13:23:13
יופי, שאלה טובה.

00:13:32:00 00:13:27:24
האבות שלנו פחדו שאנשים
יצאו לדרך של 3-4 ימים,

00:13:34:00 00:13:32:22
כדי שלא יאכלו אוכל לא כשר,

00:13:38:00 00:13:34:12
שלא יחללו שבת וחג,
שלא יתפתו למצוא,

00:13:40:01 00:13:38:10
זוגיות עם נוצרים
וילדו מהם ילדים.

00:13:43:12 00:13:40:12
הם פחדו מזה מאוד, תמיד
שאלו לאן הלכת, עם מי היית,

00:13:48:00 00:13:44:06
מה אכלת, אצל מי ישנת.

00:13:49:08 00:13:48:08
בנוסף לכך,

00:13:52:10 00:13:49:24
אם למשל היו חוזרים עם מישהו,

00:13:56:20 00:13:52:16

שאלו מהיכן מכירים, מה הסיבה
שהולכים יחד ומה עשו יחד,

00:13:59:00 00:13:57:24
כך היו שואלים.

00:14:02:05 00:14:00:07
עוד עניין,

00:14:06:00 00:14:04:09
מה קורה בזמן חגים,

00:14:08:09 00:14:06:14
חתונות.

00:14:11:11 00:14:08:15
כיצד הכוהנים הראשיים

00:14:18:17 00:14:14:21
היו מנהיגים את הציבור הכללי?

00:14:22:14 00:14:19:11
מבחינת הדת והאמונה,
כיצד הם היו

00:14:25:00 00:14:23:07
מחברים ומתחברים אל הציבור?

00:14:29:03 00:14:28:07
לחתונה,

00:14:32:11 00:14:30:04
אם צריך לערוך חתונה,

00:14:33:20 00:14:32:16
מבקשים מהם לשחוט.

00:14:35:09 00:14:34:06
ויש גם "קשרה",

00:14:39:23 00:14:36:18
שמשמעו חופה כמו בארץ,
נדר או ברית.

00:14:43:00 00:14:40:24
נותנים טבעת,

00:14:45:02 00:14:44:06
יש עדים,

00:14:46:10 00:14:45:15
יש ביגוד.

00:14:48:24 00:14:47:17
כשהיא יולדת את ילדיו,

00:14:51:09 00:14:49:15
יש לו חובה לזון
ולפרנס אותה, לא לזנוח אותה.

00:14:52:15 00:14:51:12
ואם הם מתגרשים,

00:14:55:24 00:14:53:07
אם ילדה לו ילדים, עליו לשלם
לה מדי חודש עבור הילדים,

00:14:59:11 00:14:57:03
אם יש לה רכוש,
אז יש לה ערבים,

00:15:03:10 00:14:59:16
היה סדר וארגון כמו בישראל,
גם אם השפה הכתובה הייתה אחרת,

00:15:04:23 00:15:04:00
היה שם סדר וארגון.

00:15:10:00 00:15:05:20
עוד בענייני אמונה,

00:15:13:24 00:15:10:09
חג הסיגד, למשל,
נקרא מהללה ולא סיגד,

00:15:18:15 00:15:16:11
מהללה.

00:15:23:07 00:15:18:24
מי שידע מתי החג מתחיל,
היה אבוי יאסו,

00:15:27:05 00:15:23:24
הצאצאים של גויטי ממהרי
יצחק התחילו את זה.

00:15:30:13 00:15:27:16
בעבר הרחוק התמותה
הייתה הרבה יותר גדולה,

00:15:34:12 00:15:31:06
אנשים שהיו בגילאים
של האבות שלנו כמו קשי מהרי,

00:15:39:00 00:15:34:14
קשי סמאי ועד קשי מקונן,

00:15:44:01 00:15:39:05
היו נפטרים להם הרבה אנשים, גם
בילדות בגיל 7-8 וגם בגיל 20,

00:15:46:20 00:15:44:07
מתחתנים ונפטרים,
לכן הם טיכסו עצה,

00:15:50:12 00:15:46:24
והחליטו שצריך למהלל,
כלומר, לערוך תפילה,

00:15:54:10 00:15:50:20
כך זה התחיל, לשם כך הם היו
הולכים למקום שנקרא "אלוגן",

00:15:58:13 00:15:54:19
"אלוגן" פירושו "אלו",
כלומר עליה, עלו למעלה,

00:16:01:22 00:16:00:10
זה היה הר גבוה.

00:16:06:03 00:16:03:24
"גן" זה אומר אולי עץ
או משהו כזה,

00:16:09:06 00:16:06:08
הסיבה שהם היו
עולים למעלה היא

00:16:10:17 00:16:09:15
כי הנוצרים,

00:16:13:20 00:16:11:17
היו עושים למטה
דברים טמאים,

00:16:15:21 00:16:14:01
למשל, שוחטים חיות,

00:16:18:22 00:16:16:24
או כל דבר אחר, וכדי

שיהיו במקום טהור ונקי,

00:16:20:18 00:16:18:24

הם היו עולים למעלה,
למקום שנקרא "אלוגן",

00:16:22:00 00:16:20:21

ומתפללים לחסדי שמים.

00:16:28:00 00:16:25:16

כפי שאמרת לפני כן,

00:16:32:12 00:16:29:00

היו הרבה פרוטסטנטים נוצרים,

00:16:34:12 00:16:32:22

שמנסים לשכנע...

00:16:37:04 00:16:35:12

כן,

- כן, היו.

00:16:38:20 00:16:37:15

אך הם לא יכלו לנו.

00:16:39:21 00:16:39:00

הם לא באו?

00:16:41:08 00:16:40:08

לא, הם לא באו.

00:16:42:10 00:16:41:14

מדוע?

00:16:45:17 00:16:44:18

כי הם ידעו.

00:16:47:21 00:16:46:03

כבר אמרתי לך

שבמקום שלנו,

00:16:54:19 00:16:52:09

לא היה אף אחד

שהיה נשוי לנוצרי,

00:16:58:06 00:16:55:24

אף אחת לא הרתה לנוצרי,

כל הילדים היו רק מיהודים.

00:17:00:00 00:16:58:16

היו משגיחים עלינו בשבע עיניים,

00:17:04:19 00:17:00:04
מסבירים ושומרים עלינו
שלא נעשה שום דבר,

00:17:11:09 00:17:07:08
מנוחתם עדן, בזכותם
לא התפתינו ללכת לשום מקום,

00:17:12:22 00:17:11:12
הם גידלו אותנו והיינו מחונכים.

00:17:18:22 00:17:15:14
מה עם ביתא ישראל
שהיו ב"אסגדה"? האם הם

00:17:22:00 00:17:19:11
היו נפגשים
עם ביתא ישראל אחרים?

00:17:26:18 00:17:22:13
או שהם היו מקיימים
את הדת שלהם לבד?

00:17:28:23 00:17:27:01
גם הם היו איתנו, כמונו,

00:17:29:23 00:17:29:00
ב"עדי יאבו",

00:17:33:12 00:17:30:01
"צמבלה", "עדי ג'ן אמורה",
ו"קלקל".

00:17:38:19 00:17:33:24
כל הגדולים היו ביחד,
רק היום הכול השתנה.

00:17:42:01 00:17:38:21
תגראי היו חזקים בדת ובאמונה.

00:17:48:17 00:17:45:00
הם סבלו, הוכו רבות ונהרגו
הרבה על ידי האיטלקים.

00:17:53:22 00:17:50:05
אצלנו הרי לא היו חוגגים
את חג הצלב שלהם,

00:17:56:18 00:17:54:10
הם היו מכריחים אותנו,
אבל לא היינו חוגגים מרצוננו.

00:17:59:00 00:17:57:01
רק מעט לפני שעזבנו,

00:18:03:00 00:17:59:04
המצב התחיל להשתפר, נתנו
לנו שדה, היינו חורשים וסוחרים,

00:18:07:06 00:18:03:22
והלחצים שהיו מפעילים עלינו
שבגינם היינו מתפללים בסתר,

00:18:11:16 00:18:08:08
הלכו ופחתו.

00:18:13:24 00:18:11:24
התחילו לתת לנו קצת זכויות,

00:18:21:22 00:18:17:09
לא הפעילו עלינו יותר לחצים,

00:18:24:06 00:18:22:00
ורק מדי פעם
היו באים,

00:18:26:00 00:18:24:10
ומתלוננים למה אנחנו
עובדים ביום ראשון שלהם.

00:18:29:21 00:18:26:10
היינו עונים שרק בשבת אנחנו לא
עובדים, שאצלנו ראשון הוא לא קדוש.

00:18:31:00 00:18:30:04
כפי שהמבוגרים היו אומרים,

00:18:35:14 00:18:32:21
מי שמקדש את יום ראשון,
חורש רק ביום שני.

00:18:41:00 00:18:36:24
שבת שלהם היא ביום ראשון,

00:18:44:07 00:18:42:07
הם קוראים לראשון בשם 'אהוד',

00:18:47:14 00:18:44:16

יום ראשון עבורם הוא כמו שבת,
מי שלא עובד בשבת עובד בראשון,

00:18:49:21 00:18:47:15
לכן היינו הולכים לעבוד
ביום שלהם בסתר.

00:18:54:16 00:18:51:24
האח של אבא שלך,
גשאי זכרו לברכה,

00:18:57:15 00:18:56:08
היה חורש ביום ראשון.

00:19:00:14 00:18:57:24
בראשון, לא בשבת,

00:19:03:00 00:19:01:00
ביום של הנוצרים.

00:19:05:23 00:19:03:09
אז הגיע נוצרי ואמר לו
לפתוח לשור את השער,

00:19:10:18 00:19:06:14
אבל הוא סירב,
כמעט הרגו אותו שם.

00:19:13:08 00:19:10:24
הוא אמר שלא מוכן לפתוח,
שהוא עובד כי זה לא החג שלו.

00:19:16:00 00:19:13:24
הייתה שם מהומה רבה.

00:19:21:22 00:19:16:24
כיצד היה הציבור מכבד
את הכוהנים ואת הקשים?

00:19:23:21 00:19:22:14
כיצד היה מכבד אותם?

00:19:25:04 00:19:24:09
אחר כך?

00:19:26:11 00:19:25:15
לא, באותו הזמן,

00:19:28:10 00:19:27:03
באותו הזמן

מבחינת הדת והאמונה,

00:19:32:04 00:19:29:14

לפי מה שאני זוכר?
- כן.

00:19:33:20 00:19:32:24

דווקא טוב.

00:19:36:21 00:19:34:06

באיזה צורה טוב?
תוכל לפרט לנו יותר?

00:19:38:21 00:19:37:05

טוב כי גנבים לא היו באים.

00:19:42:15 00:19:39:20

מה?
- גנבים לא היו באים ומציקים לנו,

00:19:46:11 00:19:43:14

ואם היו באים, היו פוגשים
את נגה ואנשיו,

00:19:50:06 00:19:46:13

פקדו ואנשיו אמרו להם לא לעבור
והם היו נרתעים וחוזרים מסביב,

00:19:54:01 00:19:50:17

היו מזהירים אותם שלא יתקרבו,
לא היו גונבים לנו עגלות, שוורים,

00:19:58:10 00:19:55:16

אבל הם היו באזור,
שונאים אחרים היו לנו.

00:20:03:16 00:19:59:14

אני יודע על מקרה שגנבו ובאו,

00:20:08:17 00:20:04:00

הגיעו עם שוורים גנבים ורצו לשחוט
אותם, אבל אסרו עליהם לעשות זאת,

00:20:11:13 00:20:08:20

מפני שאם יתפסו אותם,
כולם עלולים להיענש.

00:20:18:15 00:20:11:16

שיחזירו את מה שגנבו מאיפה שגנבו
ושישחטו אותו שם, רק לא ב"אסגדה",

00:20:22:14 00:20:19:05
ועד היום הם מדברים על זה שלא
קיבלו אותם ולא נתנו להם לשחוט,

00:20:25:17 00:20:22:17
וזה שוב משום שאם היו תופסים
אותם, הם היו נאסרים,

00:20:31:01 00:20:26:15
מקבלים מכות, מקבלים קנס כספי,
לא רק הם, אלא גם ילדיהם.

00:20:33:00 00:20:31:13
כי צריך את האמת,

00:20:37:00 00:20:34:12
אומרים שאם האמת לצדך,
תוכל לישון בשקט אפילו ברחוב,

00:20:41:00 00:20:37:16
והנה, בזכות האמת
הגענו גם לארץ.

00:20:43:04 00:20:41:24
ובזכותם,

00:20:46:12 00:20:43:12
אני, אתה וכל המשפחה
המורחבת,

00:20:51:24 00:20:46:18
בזכות תפילותיהם ובזכות האמונה
והתקווה שהייתה להם בעבר,

00:20:59:11 00:20:52:11
נכנסנו לארץ ישראל אני, אתה
וכל בני המשפחה.

00:21:07:17 00:21:01:21
אין אצלנו כאלה שהתחתנו
עם נוצרים ודברים כאלה,

00:21:13:13 00:21:07:24
מפני שהקשים כיוונו, הדריכו
אותנו לא לצאת ולא לחלל שבת,

00:21:19:00 00:21:13:17
להיזהר מגויים. אם נגענו בהם,
התרחצנו וחזרנו הביתה רק בערב,

00:21:20:04 00:21:19:05
ככה זה היה.

00:21:22:18 00:21:20:06
נרות שבת היו
מדליקים בערב שבת.

00:21:27:12 00:21:23:07
טמטיי, זכרה לברכה, סבתא שלי,
סבתא שלך וכל הנשים,

00:21:30:17 00:21:27:15
היו לוקחות את מי ה"נהוג"
(מעין זרעים), סוחטות,

00:21:34:19 00:21:31:07
ועושות נרות של שבת. אני זוכר.

00:21:41:04 00:21:35:24
מדוע לא היו מניחים
תפילין באתיופיה?

00:21:45:03 00:21:42:24
בעיקרון היו מניחים תפילין,

00:21:51:20 00:21:48:06
אבל הפסיקו מפני שבזמן שהיו
מניחים את התפילין על הראש,

00:21:55:17 00:21:53:00
היו אומרים עליהם,
אילו אנשים אלה,

00:22:00:00 00:21:56:17
מאיפה לקחו את זה?
מהאיסלאם, מהנצרות?

00:22:02:06 00:22:00:24
אילו אנשים משונים!

00:22:04:01 00:22:02:10
קראו להם בשם גנאי 'בודה',

00:22:06:22 00:22:04:12
אוכלי אנשים, כלומר 'בודה'.

00:22:11:16 00:22:09:12
כשכבר לא יכלו וזה הקשה עליהם
מאוד, הם הפסיקו עם התפילין.

00:22:17:12 00:22:11:19
ואחרי התפילין שמו
את הציצית, שנקראת 'זפר'.

00:22:20:00 00:22:19:00
אז הם כינו אותנו,

00:22:24:16 00:22:21:00
בעלי זנב 'כילא'.

00:22:27:00 00:22:24:24
היו מקללים, 'כילא' בעל זנב
'ובודה'.

00:22:29:15 00:22:27:02
מכאן התחיל הכול.

00:22:32:22 00:22:30:11
לעניין הציצית והתפילין,

00:22:36:10 00:22:33:08
הכינויים 'בודה' לתפילין,
ובעל זנב לציצית,

00:22:38:14 00:22:36:20
יש את זה כתוב בספרים?

00:22:40:17 00:22:39:09
מה, שהיו קוראים לנו כך?

00:22:43:00 00:22:40:23
לא, את זה אין לי עכשיו,

00:22:46:00 00:22:43:14
אבל מצוות הנחת תפילין יש לנו,

00:22:49:05 00:22:46:07
באתיפיה היו מניחים תפילין.

00:22:52:24 00:22:49:09
אז תקרא לנו בבקשה.
- זה גם כתוב

00:22:58:00 00:22:55:00
בספר הכוהנים שהקשים
היו קוראים בו.

00:23:00:11 00:22:58:17
וכך כתוב בו:

00:23:23:05 00:23:18:17
מקריא בגעז,

00:23:28:00 00:23:23:16
מקריא בגעז,

00:23:30:24 00:23:28:07
מקריא בגעז,

00:23:34:21 00:23:31:17
מקריא בגעז,

00:23:37:23 00:23:35:07
מקריא בגעז,

00:23:40:22 00:23:38:20
מקריא בגעז,

00:23:43:10 00:23:41:04
מקריא בגעז,

00:23:45:16 00:23:43:17
מקריא בגעז,

00:23:50:00 00:23:45:21
מקריא בגעז,

00:23:51:14 00:23:50:01
בשכבך ובלכתך,

00:23:55:20 00:23:51:23
מקריא בגעז,

00:23:56:20 00:23:55:24
הנה.

00:24:00:08 00:23:56:21
מקריא בגעז,

00:24:04:00 00:24:00:13
מקריא בגעז,

00:24:06:01 00:24:04:13
מקריא בגעז,

00:24:09:24 00:24:06:09
וקשרתם לאות על ידיך והיו
לטוטפות בין עיניך – כן.

00:24:14:10 00:24:10:01
מקריא בגעז,

00:24:15:12 00:24:14:11
בשעריך.

00:24:19:00 00:24:15:13
מקריא בגעז,

00:24:22:00 00:24:19:14
המזוזות בשעריך.

00:24:24:24 00:24:22:13
מקריא בגעז,

00:24:29:00 00:24:25:13
מקריא בגעז,

00:24:31:23 00:24:29:07
מקריא בגעז,

00:24:36:23 00:24:32:13
מקריא בגעז,

00:24:41:11 00:24:38:03
מקריא בגעז,

00:24:46:00 00:24:41:22
מקריא בגעז,

00:24:49:21 00:24:46:13
מקריא בגעז,

00:24:52:23 00:24:50:08
מקריא בגעז,

00:24:54:24 00:24:53:04
מקריא בגעז,

00:25:01:06 00:24:56:09
מקריא בגעז,

00:25:05:18 00:25:01:18
מקריא בגעז,

00:25:09:16 00:25:08:07
זה על התפילין.

00:25:16:22 00:25:11:15
הקשים היו אומרים את זה?

- כן, בעל-פה והם היו מאמינים בזה.

00:25:18:16 00:25:17:20
מתי?

00:25:26:17 00:25:21:24
היו עושים באתיופיה
וגם כאן בארץ מניחים,

00:25:29:00 00:25:27:03
אבל זה הופסק,

00:25:32:16 00:25:30:24
וכמו שקראתי עכשיו שנאמר,

00:25:35:13 00:25:32:24
אל תשכח אותו לעולם,

00:25:40:04 00:25:36:03
בשכך ובלכתך,
כל הזמן, כל הזמן,

00:25:41:13 00:25:40:13
תזכיר את ה'.

00:25:43:22 00:25:41:17
לא שכחו,

00:25:45:18 00:25:44:10
רק שהייתה תקופת ביניים
(שבה הפסיקו את הנוהג),

00:25:50:15 00:25:47:00
בין זמנו של הדיקטטור
שונא יהודי אתיופיה,

00:25:53:06 00:25:51:12
שונא יהודי ביתא ישראל,

00:25:57:03 00:25:55:24
ועד היום.

00:25:59:23 00:25:57:17
כאן חופשיים לעשות מה שרוצים,
אבל היו עושים את זה גם שם.

00:26:01:00 00:26:00:02
כיוון...

00:26:03:07 00:26:01:23

שעבר הרבה זמן מאז,

00:26:07:20 00:26:05:05
לא נתקבע המנהג כמסורת מוכרת,
זה נלמד וזו הייתה מצווה,

00:26:10:13 00:26:08:07
אך זה לא הונהג ולא הכירו
את אופן ביצוע החובה.

00:26:15:07 00:26:11:00
אני יודע איך אומרים בעברית,
מי שלא מניח תפילין,

00:26:18:15 00:26:16:24
מי שלא יודע להניח תפילין,

00:26:21:07 00:26:20:11
מוחל לו,

00:26:24:19 00:26:21:13
אבל מי שיודע ולא מניח,
אוי לו. ככה כתוב.

00:26:26:03 00:26:25:07
אז צריך להניח,

00:26:30:13 00:26:26:17
אם יבוא המשיח, מצוות שבת,
תפילין ופורים לא יבוטלו.

00:26:35:14 00:26:34:13
הציבור,

00:26:40:14 00:26:36:06
שהיה ב"אסגדה"
ובכלל בתגראי,

00:26:44:18 00:26:40:24
כיצד היו מכבדים
את הקשים?

00:26:49:22 00:26:46:11
את הקשים?
- קסים, כוהנים, תלמידי הכוהנים,

00:26:53:03 00:26:49:23
הם נקראים מנהיגי אמונה ודת.
- כן.

00:26:55:21 00:26:53:20
הם מחזקים אותנו.

00:26:57:23 00:26:56:03
אלה תולדות

00:26:59:16 00:26:58:12
ההורים שלנו.

00:27:01:00 00:26:59:24
למה?

00:27:05:18 00:27:01:06
מפני שהם היו אחים, ילדיהם
של כמה אחים במקום אחד,

00:27:09:22 00:27:08:23
הקנאה,

00:27:14:21 00:27:10:19
הקנאה אכלה את האהבה,
והאהבה אכלה את הקנאה,

00:27:16:11 00:27:15:10
הקנאה היא מסוכנת,

00:27:18:08 00:27:17:05
הייתה שם קנאה.

00:27:22:23 00:27:18:09
קנאה, מכיוון שכולם היו שם
בני אותה משפחה באותו מקום,

00:27:26:20 00:27:22:24
תלונות שזה לקח כסף והוא לקח
משהו, גם אהבה וכבוד לא היו,

00:27:30:00 00:27:26:24
אבל בעבר היו מכבדים
את המבוגרים.

00:27:33:21 00:27:30:09
השינוי מורגש בעיקר
בקרב הדורות האחרונים,

00:27:38:14 00:27:34:11
הייתה צרות עין
על כל צעד ושעל.

00:27:42:01 00:27:39:05

לא היה מי שיאפס אותם,
הם רואים ושומעים, אבל

00:27:47:00 00:27:44:21
כמו שאלוהים אומר שהוא
זה שישמור וילחם עבורם,

00:27:53:23 00:27:52:24
איך אומר,

00:27:57:09 00:27:55:08
אתה תעשה את העבודה שלך

00:27:59:20 00:27:57:24
ורק אני אפדה את עלבונך,

00:28:00:21 00:27:59:23
אף לא אדם אחר.

00:28:02:14 00:28:01:16
ערבי,

00:28:08:12 00:28:02:23
אם אתה הורג אחד, יהיה אחר שישבע
לנקום את דמו, אבל ליהודי זה אסור.

00:28:13:23 00:28:09:09
אתם תחרשון ואני אלחם בשבילכם,
אומר משפט בגעז,

00:28:16:03 00:28:14:14
שמשמעו, אלוהים ישמור עליכם.

00:28:19:24 00:28:16:24
זה התרגום המדויק.

00:28:23:10 00:28:20:11
עכשיו, אתה למשל בנו של קשי.

00:28:28:06 00:28:23:24
קשי וכוהן שהיו מכובדים מאוד
כפי שאמרת לפני כן,

00:28:34:12 00:28:30:10
תוכל לפרט לנו כיצד
היו מכבדים אותו?

00:28:36:16 00:28:35:12
את אבי?
- כן.

00:28:38:10 00:28:37:11
אבי...

00:28:40:19 00:28:39:06
עכשיו עברת לאבי.

00:28:41:21 00:28:41:00
אבי...

00:28:44:08 00:28:43:02
היה תלמיד חזק וחכם,

00:28:48:08 00:28:45:10
אבי היה תלמיד חכם וחזק,
ורק כאשר אבי נפטר,

00:28:50:00 00:28:48:23
זכרו לברכה,

00:28:51:07 00:28:50:08
למדתי להכיר אותו,

00:28:53:11 00:28:52:06
גיליתי מי הוא היה באמת.

00:28:59:07 00:28:56:05
לפני שהוא נפטר,
לא באמת הכרתי אותו,

00:29:05:01 00:28:59:08
רק ידעתי שהוא כל הזמן
היה שואל ומברר, הולך לשם ולכאן,

00:29:08:21 00:29:05:04
הוא היה מבקש שאני אביא לו
אטלס מהאוניברסיטה והבאתי לו,

00:29:12:09 00:29:09:06
היה לוקח האטלס ומספר לנו,

00:29:15:10 00:29:12:14
כך וכך היה, וכך וכך היה.

00:29:18:16 00:29:15:23
אך הכרתי אותו באמת רק
אחרי שנפטר מהעולם הזה,

00:29:25:11 00:29:19:10
גם בזכות הסיפורים שאנשים סיפרו לי,

וגם ממה שראיתי והראיתי לך עכשיו.

00:29:33:14 00:29:29:19
למשל, ברכת כהנים
יש אצל האתיופים,

00:29:35:17 00:29:34:00
ברכת הכהנים לדוגמא,

00:29:39:12 00:29:36:20
אומר משפט בגעז,

00:29:43:11 00:29:39:15
'דיוני' זה יבכרכם אהרון,

00:29:46:19 00:29:43:18
'דיוני', יש את זה אפילו כאן.

00:29:50:00 00:29:47:05
במכון מאיר, היכן שהיו לומדים,

00:29:54:03 00:29:50:10
היו שומעים הרבה מהתפילות
שאבא שלי היה אומר,

00:29:57:00 00:29:54:24
היו שואלים אותו שאלות
והוא היה נותן תשובות.

00:30:06:21 00:30:06:00
לימודים...

00:30:10:00 00:30:08:10
אם אתה שוכח מה למדת,

00:30:14:04 00:30:11:07
זה כמו שאתה מחזיק ספר
ומקריא ממנו.

00:30:17:09 00:30:14:12
מה אתה מקבל מזה שאתה
מחזיק את הספר ביד?

00:30:20:19 00:30:17:23
אתה סתם מסתכל עליו, אבל...

00:30:25:15 00:30:21:06
אם זה נמצא בתוך המוח של האדם,
זה הולך איתו לעולמות העליונים,

00:30:29:12 00:30:26:00
למה הדבר דומה? לאוכל שאתה אוכל
כדי למלא את הבטן שלך,

00:30:32:00 00:30:30:04
אך מה מעבר לזה? כלום.

00:30:35:00 00:30:33:11
לעומת זאת, את מה שבמוח שלך,

00:30:40:13 00:30:37:15
אתה צריך לרפד,
לארגן ולסדר טוב,

00:30:43:01 00:30:40:15
כדי שלא יתערבב ויתבלגן לך,

00:30:47:04 00:30:43:10
שילך לכיוונים טובים.

00:30:51:21 00:30:47:05
משכיל הוא אדם היודע להבחין
ולברור בין טוב לרע,

00:30:54:00 00:30:52:02
הבוחר לא ללכת לרע והלא נכון.

00:30:58:15 00:30:54:04
מי שהולך לשמאל בוחר ברע,
מי שהולך לימין בוחר בטוב.

00:31:00:00 00:30:58:21
אם אדם לומד,

00:31:04:14 00:31:01:06
שום דבר לא יכול להפיל אותו,
כי הוא יודע מה טוב ומה רע,

00:31:06:06 00:31:04:17
זה שלמד ו"קנה את עולמו",

00:31:12:04 00:31:06:16
יש ביכולתו לעזור לעני ולתמוך
במסכן כי יש בתוכו יראת אלוהים,

00:31:15:00 00:31:12:18
לעומת זה שלא למד,
יש ביכולתו להרוג.

00:31:17:07 00:31:15:15

ברגע שאדם לומד,

00:31:18:24 00:31:17:24

הוא יודע להיזהר מאנשים,

00:31:22:00 00:31:19:18

והוא יודע מה הם

החוקים והמשפטים,

00:31:24:23 00:31:22:11

על מה נענשים ועל מה לא,

את כל זה ידע אבי.

00:31:28:14 00:31:25:00

אז איך היו מכבדים אותם?

מה היו עושים לכבודם?

00:31:32:13 00:31:29:17

אתה מתכוון כן או בארץ שלנו שם?

- בארץ שם.

00:31:37:19 00:31:32:24

בארץ שלנו שם, היו מבקשים מהם

שיבואו לברך ולשמור להם על נפשם,

00:31:40:21 00:31:38:03

כמו "עשה לך רב וקנה לך חבר".

00:31:46:17 00:31:42:13

מבקשים שישחט להם, יברך בשבילם,

אם זה בחגים ואם בשבתות,

00:31:49:20 00:31:46:24

אם בחתונות ואם בטקסים,

00:31:54:11 00:31:51:03

אם באזכרות ובכל אירוע,

גם לאחר לידות,

00:31:59:11 00:31:54:12

של בת או של בן, ואם בעריכת

בריתות שבועה בכלל או נישואין.

00:32:02:12 00:31:59:18

הקשי היה צריך להיות נוכח

בכל הדברים הללו בארצנו.

00:32:05:07 00:32:03:00

הם מחליטים ביניהם

מי ילך לאיזה אירוע.

00:32:09:14 00:32:05:17
הקשי הגדול שהיה לנו שם
היה מבוגר ומלומד,

00:32:13:19 00:32:10:12
היה חכם ומלומד גם בגיל 80,

00:32:16:00 00:32:14:00
גדול בחכמה ובלימוד,

00:32:17:17 00:32:16:07
גדול בלימודיו.

00:32:21:13 00:32:17:24
חכם גדול נוסף
הוא גויטי סבוהו, זכרו לברכה,

00:32:23:22 00:32:21:24
היה חכם מלומד מאוד.

00:32:26:08 00:32:23:24
ההורים היו מספרים לנו,
אבי היה מתגעגע אליו מאוד.

00:32:29:18 00:32:26:17
לפני שאבי נפטר מן העולם,

00:32:36:16 00:32:30:20
הוא ביקש שנשחט עז לזכרו של
מורה שלימד אותנו, ממהר סבוהו.

00:32:40:09 00:32:36:19
וכך עשינו. מילאנו את בקשתו.

00:32:42:21 00:32:40:23
הוא לימד והסמיך 7 קשים,

00:32:49:24 00:32:43:18
קשי סמאי, קשי טפסהקון,
קשי מהרי, קשי מקונן.

00:32:54:00 00:32:50:13
קשי אברהם זכרו לברכה
היה חכם מאוד,

00:32:58:20 00:32:54:09
היה חכם מאוד, ידע עברית
ותירגם בעברית.

00:33:05:18 00:33:00:11
יש געגועים לאותה תקופה,
אבל היום כולם רק רצים קדימה.

00:33:12:10 00:33:10:11
מרגע שהשחר עולה,

00:33:14:04 00:33:13:05
ובמשך כל היום.

00:33:17:11 00:33:14:18
מה היה סדר היום של אביך?

00:33:23:09 00:33:18:06
מהבוקר?
- מאז שקם ועד הערב.

00:33:26:08 00:33:23:10
אתה מתכוון כאן או שם בארץ?
- ב"אסגדה".

00:33:29:00 00:33:26:14
ב"אסגדה", בבוקר,

00:33:32:00 00:33:29:18
הוא היה מתעורר בהנץ החמה,

00:33:34:01 00:33:32:19
נץ נקרא 'סרק',

00:33:37:00 00:33:34:24
מתעורר ומתחיל להתפלל,

00:33:42:16 00:33:38:24
מתפלל ב...
(אומר מילים בגעז).

00:33:46:08 00:33:43:00
אז הם מתפללים בבית הכנסת,

00:33:50:21 00:33:46:09
ולאחר שחוזרים, הם שותים קפה
אוכלים ארוחת בוקר ויוצאים לשדה,

00:33:56:03 00:33:51:07
הם חורשים, זורעים, קוצרים
ועובדים בכל מה שצריך.

00:33:59:13 00:33:56:04
נוסף על כך הם גם ממלאים מחויבויות

קהילתיות כאשר מזמינים אותם לבוא,

00:34:04:17 00:33:59:19
אז הם הולכים מרחק של 3-4 ימים
וכעבור שבוע חוזרים בחזרה.

00:34:06:10 00:34:04:18
ובזמן שהם נעדרים,
אנחנו עובדים במקומם.

00:34:09:22 00:34:06:13
אצלנו מי שתומך בקשי
ועוזר לו זה הציבור,

00:34:12:13 00:34:10:24
הילדים שלו לא עוזרים ככה.

00:34:19:00 00:34:12:17
הציבור הוא שעוזר לו, חורש, קוצר,
זורע ועושה כל דבר שחסר לו,

00:34:23:00 00:34:19:20
זה כמו שהיה שבט לוי.

00:34:27:02 00:34:23:08
הרי הלווים לא עבדו,
אז ככה גם היה גם אצלנו.

00:34:31:22 00:34:27:21
תפקידו של הקשי להדריך, להורות
וללמד הלכות, דת ואמונה.

00:34:36:00 00:34:32:17
ככה זה היה בעבר,
אבל היום בארץ זה שונה.

00:34:42:08 00:34:38:21
כיצד היו הגויים הנוצרים

00:34:44:18 00:34:43:00
מתייחסים לכוהנים,

00:34:46:19 00:34:45:13
מורי דרך האמונה?

00:34:50:20 00:34:47:07
האם היו מכבדים אותם?
איך היו נוהגים?

00:34:52:11 00:34:50:21

המוסלמים היו מכבדים,

00:34:57:02 00:34:53:15

לעומתם הנוצרים היו קשים,
הם היו רעים כלפינו,

00:34:58:18 00:34:57:14

בייחוד כלפינו.

00:35:02:14 00:34:59:11

כשהיו רואים את הקשים לבושים איך
שהם לבושים ורואים אותם מתפללים,

00:35:08:07 00:35:02:15

היו מקשים עלינו מאוד, קוראים לנו
בשמות גנאי, 'בודה' ועוד ועוד,

00:35:10:13 00:35:08:10

היו גם מכים אותנו המון,

00:35:14:22 00:35:10:24

היו צועקים עלינו שלא נאכל
אותם ושנחנו כמו זאבים.

00:35:17:01 00:35:15:07

אבל המוסלמים לא היו ככה,

00:35:19:11 00:35:17:07

הם אהבו את האמונה היהודית.

00:35:22:00 00:35:20:04

הנוצרים, לעומתם, ה' ירחם.

00:35:27:13 00:35:22:14

דג, אם אתה מוציא אותו
מהמים, הוא ימות,

00:35:31:19 00:35:27:16

כך גם יהודי. אם אתה מוציא
אותו מהתורה, הוא ימות.

00:35:36:11 00:35:32:08

יהודי לא יכול בלי התורה.
נוצרים היו דבקים באמונתם,

00:35:40:13 00:35:36:14

ולא אהבו את האמונה שלנו,
לעומת המוסלמים שכיבדו אותנו.

00:35:44:00 00:35:40:15

אני לא יודע אם אתה מכיר,
אבל סמיא, עבדלה, ערפילה,

00:35:46:11 00:35:44:12
סעדינה, היוט וכולם,

00:35:48:21 00:35:46:16
היו באים בסוכות, יום כיפור,

00:35:55:17 00:35:49:16
ובכלל בחגים, הם ידעו מתי החג
שלנו ובאו אלינו לאכול לשתות.

00:35:58:13 00:35:55:24
הכול חוץ מהבשר שלנו,

00:36:03:00 00:35:59:09
אני חושב שלא היו אוכלים,
בעצם, הם כן היו אוכלים.

00:36:08:02 00:36:03:19
הנוצרים היו אלה שלא אכלו אצלנו,
ואם כן, אז היו אוכלים בסתר,

00:36:09:21 00:36:08:10
רק כשלא ראו אותם.

00:36:12:21 00:36:10:00
בילדותך, כיצד חבריך,

00:36:18:00 00:36:14:00
אם נוצרים ואם מוסלמים,
היו מתייחסים אליך?

00:36:24:13 00:36:21:00
עד עכשיו דיברנו כיצד היו
רואים ומתייחסים אל כולם.

00:36:27:18 00:36:25:10
הם היו מקללים אותנו,

00:36:31:12 00:36:29:15
אומרים לנו, בן 'אגואי',

00:36:37:11 00:36:31:23
אצלנו לא אומרים 'כילא' אלא
'אגואי' (אלו שמקורם ב'אגאוו').

00:36:38:17 00:36:37:12
מה זה אומר, אגאוו?

00:36:41:16 00:36:38:19
אגאוו זו ארץ של מתפללים יהודים,

00:36:45:15 00:36:42:05
אגאוו היא ארץ שהיו בה יהודים,

00:36:48:21 00:36:46:05
אגאוונה זה כינוי.

00:36:53:20 00:36:49:11
כמו תגראווי, וולקטאי,
אמהרי, אריתראווי,

00:36:55:20 00:36:54:00
כך גם 'אגאווי'.

00:36:57:10 00:36:55:23
באמהרית אומרים 'כילא',

00:36:59:13 00:36:57:24
כמו שאומרים לנו 'אגאווי',

00:37:02:22 00:36:59:21
בתגראי לא אומרים 'כילא'
אלא 'אגאווי'.

00:37:05:21 00:37:04:05
כשאומרים 'כילא',
זו לא קללה,

00:37:09:21 00:37:06:05
זה יכול להיות מלשון קהילה,

00:37:12:24 00:37:10:00
קבוצת אנשים מבודדת,

00:37:17:10 00:37:13:08
או חכמים.
נגיד, לדוגמא,

00:37:23:18 00:37:20:12
משכילים מ"מקלה", "אסמרה",
"אדיס אבבה",

00:37:27:00 00:37:23:22
שהיו באוניברסיטאות,
סמינרים וכו',

00:37:30:19 00:37:27:04

הם נקראים 'כילא'
או 'אגאווי',

00:37:33:00 00:37:31:13
בני ה'טבביאן' קראו להם.

00:37:38:09 00:37:33:17
בני ה'טבביאן', זאת אומרת
בני החכמים, כך כינו אותנו.

00:37:41:16 00:37:38:18
אלו שלא היו מלומדים,

00:37:45:01 00:37:43:00
כאלו שרק משוטטים בעיר,

00:37:50:21 00:37:47:18
הם כמו נטיעה של טיפוש
שאף חכם לא יכול לעקור,

00:37:57:22 00:37:51:10
כי טיפוש, כשהוא טומן
באדמה אבן או ברזל,

00:38:04:22 00:38:00:24
אלף חכמים לא יכולים
לעקור אותו,

00:38:06:18 00:38:05:12
ככה זה.

00:38:11:09 00:38:08:09
לעומתם, המלומדים
היו נקראים בני החכמים,

00:38:14:00 00:38:11:10
כשהיו פוגשים יהודים
היו מבקשים מהם לברך.

00:38:18:00 00:38:14:21
יהודי הוא המברך, היו אומרים,
למשל, קשי גברה מרים,

00:38:22:18 00:38:18:02
שהיה מבקש שיברכו לפניו
כי הוא הרי היה קשי,

00:38:25:10 00:38:23:00
הוא היה מסרב ואומר
שהיהודי הוא הגדול יותר,

00:38:30:00 00:38:25:11
היהודים היו המבורכים והמברכים
מאז ומעולם, אמר לנו בסתר.

00:38:35:01 00:38:32:17
בנוגע לשאלה ששאלת
לגבי החברים שלי...

00:38:37:18 00:38:35:24
החברים שהיו בארצנו,

00:38:41:11 00:38:39:12
היינו יוצאים לחרוש יחד,

00:38:43:19 00:38:41:24
כל אחד חורש את שלו,

00:38:45:16 00:38:44:03
אני הייתי חורש לבד,

00:38:50:00 00:38:47:14
אך בעבודות בשמש, בקציר,

00:38:54:00 00:38:51:13
או בכל דבר אחר היינו
עוזרים זה לזה,

00:38:55:10 00:38:54:08
אני עוזר לו בשדה שלו,

00:38:58:00 00:38:55:20
ואחר כך היינו
עוברים לשדה שלי.

00:39:00:13 00:38:58:16
אם יש לך כוח של
20-30 ידיים עובדות,

00:39:03:15 00:39:00:16
אחר-כך עוזרים לך.
קוראים לזה הדדיות.

00:39:10:00 00:39:07:20
בזכות ההורים שלנו,
זכרם לברכה,

00:39:14:01 00:39:10:16
הם היו בסדר איתנו.
הם פחדו להתעמת איתנו.

00:39:16:23 00:39:14:19
מהמקום שנקרא "אסגדה",

00:39:19:00 00:39:17:13
מה אתה זוכר...

00:39:21:22 00:39:19:16
מה אתה זוכר מהבתים שם?

00:39:24:18 00:39:22:13
איך היה בנוי המבנה?
כניסה וכולי?

00:39:25:22 00:39:24:21
האם אתה זוכר?

00:39:30:19 00:39:26:03
כן, אני זוכר.
- מי היו השכנים שלכם?

00:39:33:00 00:39:30:21
הראשונים, אלו שהיו בקצה,

00:39:38:00 00:39:36:00
היו משפחת דמוזי, אדהוני,

00:39:40:03 00:39:38:20
אברהה נגה,

00:39:41:22 00:39:40:19
זכרו לברכה,

00:39:43:17 00:39:42:17
ירגה נגה,

00:39:45:12 00:39:44:16
ו-וורקו,

00:39:47:14 00:39:46:15
הם היו שם.

00:39:50:09 00:39:47:24
בצד השני היו,

00:39:53:22 00:39:50:24
יהייס סבא שלך, זכרו לברכה,

00:39:56:00 00:39:55:04
איה,

00:39:57:14 00:39:56:15
קשי מקונן,

00:40:00:17 00:39:58:07
ואחריו היה הבית שלנו,
ביתו של קשי מחרי,

00:40:04:07 00:40:01:10
אחר כן אלו שהיה באמצע:

00:40:06:14 00:40:05:15
פקדו

00:40:09:10 00:40:08:00
קשי סמאי,

00:40:12:02 00:40:10:05
וגויטי בלטה,

00:40:13:22 00:40:12:16
אלו היו באמצע.

00:40:18:19 00:40:15:11
איפה היה בית הכנסת?
- בית הכנסת היה...

00:40:23:24 00:40:18:24
באמצע בין הדוד שלי לאבא שלי,
היה בית הכנסת של סבא שלי,

00:40:27:17 00:40:24:21
ובית הכנסת של אבוי פקדו היה
בין שלנו לבין אבוי יהייס,

00:40:31:22 00:40:28:21
זה היה במקום שנקרא "חוחיה",

00:40:33:24 00:40:32:08
"חוחיה" באזור "כורמתי".

00:40:39:21 00:40:34:08
היו שם עצים שנקראים 'אחמה', 'סבע',
ובית הכנסת היה לפני הירידה התלולה.

00:40:42:17 00:40:41:18
אני זוכר,

00:40:47:21 00:40:44:16
שהיה שם 'צ'וגומה' (סוג עץ),

00:40:52:00 00:40:48:01
גם 'סבעה' ו'אחמה'.
אלה עצים גדולים.

00:40:57:18 00:40:52:09
היו שוחטים שם, סופרים נתחים
ומחלקים ביניהם.

00:41:01:22 00:40:57:24
היה גם חג שנקרא 'בורוא'
שהיו שוחטים בו,

00:41:06:23 00:41:01:24
פרות, עזים, מכינים משקאות
ומגיעים הרבה אנשים לסעוד.

00:41:10:24 00:41:08:23
סבא שלי תמיד אירח בסוכות.

00:41:13:03 00:41:12:07
אזכרה?

00:41:15:00 00:41:13:14
'בעל מצלות' זה סוכות.

00:41:21:18 00:41:18:00
יהייס אירח בשבועות.

00:41:24:20 00:41:22:02
אתם בסוכות,

00:41:27:11 00:41:26:06
הייתם מזמינים?

00:41:28:12 00:41:27:16
כן, היינו מזמינים.

00:41:31:03 00:41:28:13
אילו הכנות הייתם צריכים
לעשות לפני האירוח?

00:41:32:20 00:41:31:11
מה הייתם מגישים?

00:41:35:00 00:41:33:10
מה הייתם עושים

00:41:37:09 00:41:36:09
כשהייתם מזמינים אנשים?

00:41:40:24 00:41:39:04
מאיפה כל זה התחיל?

00:41:43:17 00:41:42:11
איך כל זה התחיל?

00:41:51:19 00:41:47:20
סוכות הוא של יעקב, ישראל,

00:41:56:19 00:41:52:19
'ותשבו שבעה ימים בסוכות',

00:42:00:21 00:41:56:24
אז כך נהגו. סבא שלי, זכרו
לברכה, היה אוהב את החג הזה.

00:42:03:00 00:42:01:08
הוא היה מגיע יום קודם,

00:42:05:14 00:42:03:12
מביא עצים כדי להכין
'מטקה' (מעין לחם),

00:42:08:13 00:42:06:19
כדי להכין 'סווה' (שיכר),

00:42:11:19 00:42:08:14
כדי לבשל את האינג'רה,

00:42:13:05 00:42:12:06
שיהיה לסוכה.

00:42:17:21 00:42:13:24
בונים את הסוכה ושמים שטיח דשא
שיהיה מקום לאורחים,

00:42:21:24 00:42:18:18
שוחטים פרה, כבשה
ומכינים משקאות,

00:42:24:23 00:42:22:01
מביאים מים,
מנקים את בית הכנסת

00:42:31:16 00:42:25:06
ואת הסוכה, שכן שם יושבים,
ישנים ומתפללים במשך שבוע.

00:42:33:00 00:42:31:17

אחרי כל זה מגיעים האורחים,

00:42:35:19 00:42:33:01
מגישים 'הנזה'
(מאכל מקמח תירס),

00:42:38:19 00:42:36:13
והיו נערכים תפילות עוצמתיות.

00:42:43:16 00:42:38:24
כל הלילה היו עומדים ומתפללים
עד שהכול היה מתמלא בעפר מהאדמה.

00:42:47:00 00:42:44:08
מי שנהג להתפלל היו
גויטי ממהר סבוהו,

00:42:52:07 00:42:47:14
פקדו, יהייס,
דודי בלטה נגה...

00:42:55:11 00:42:52:13
התפילות שלהם
היו עוצמתיות ממש.

00:42:57:24 00:42:56:01
כך כל השבוע.

00:43:03:15 00:42:58:01
הצעירים שסיימו להתפלל
היו חוזרים,

00:43:07:13 00:43:03:21
והמבוגרים היו
נשארים כל השבוע.

00:43:10:13 00:43:07:20
נשארים עד הסוף, מודים
על האירוח והולכים.

00:43:17:14 00:43:10:14
האורחים היו מביאים איתם
אוכל, שתייה ותורמים כסף.

00:43:20:24 00:43:18:15
ברבות הימים הגיעו
גם זמנים קשים של עוני,

00:43:23:01 00:43:22:00
אבל סבא שלי,

00:43:25:00 00:43:23:14
כך סיפרו לנו הורינו,

00:43:31:15 00:43:27:16
לפני שהוא נפטר, זכרו לברכה,
הוא ביקש שנמשיך במסורת שלו,

00:43:37:00 00:43:31:24
של האירוח בסוכות
גם לאחר מותו.

00:43:41:13 00:43:37:05
כך ממשיך ועושה דוד שלי
ירגה נגה שנמצא בערד.

00:43:46:18 00:43:42:14
גם בקרית גת יש אחד שעושה,
אבל בייחוד ירגה עושה.

00:43:51:13 00:43:49:08
עבור סבא שלי, הייתה משמעות
מיוחדת לחג הסוכות.

00:43:57:07 00:43:51:24
עכשיו, בעניין הנוצרים,
אם נחזור קצת,

00:44:01:02 00:43:57:08
אם זה הנוצרים או המוסלמים,

00:44:04:00 00:44:01:15
האם הם היו מתווכחים איתכם?
האם היו מריבות איתם?

00:44:09:05 00:44:07:13
האם היו לכם בעיות איתם?

00:44:14:14 00:44:13:18
בשדה,

00:44:16:01 00:44:14:24
היו לוקחים לנו,

00:44:22:21 00:44:18:24
לא נותנים לנו לחרוש, נותנים
לנו את השדה הלא טוב.

00:44:25:00 00:44:24:03
אחד

00:44:28:20 00:44:26:11
הזיכרונות שאני זוכר היטב,

00:44:30:01 00:44:29:05
על עגל,

00:44:32:06 00:44:31:08
של בזבהה,

00:44:38:23 00:44:34:24
שהיה מעין מנהל
אצלנו באזור...

00:44:44:20 00:44:39:08
זה שהיה נותן אדמות?
- כן, הוא היה גם מעביד בכוח,

00:44:48:21 00:44:46:19
אז העגל שלו נפצעה,

00:44:55:00 00:44:50:14
כלומר, התדרדרה אבן מלמעלה
ונחתה עליה ופצעה אותה.

00:44:59:01 00:44:55:15
הוא הגיע לירגה והאשים אותו
שהילדים שלו עשו את זה,

00:45:02:00 00:44:59:13
כמובן שהוא טען שזה לא נכון,
אך הלה ביקש פיצוי כספי,

00:45:03:20 00:45:02:04
אז הוא אמר בסדר,
תן לי את העגלה,

00:45:06:10 00:45:04:06
וקח פיצוי כספי.

00:45:09:13 00:45:06:18
סבא שלי לקח את העגלה
וטיפל בה,

00:45:13:15 00:45:09:24
חבש אותה בענפי עצים עד שהחלימה.
היא הבריאה וגם הספיקה להמליט,

00:45:16:18 00:45:13:18
וכשראה זאת השני, הוא ביקש בחזרה

את העגלה ובתמורה יחזיר את הכסף.

00:45:18:19 00:45:16:22
מקרה כזה מופיע גם בגמרא.

00:45:21:13 00:45:19:12
שור נגח בשורו וזה,

00:45:24:17 00:45:21:21
ככה הם היו מתעמרים בנו.

00:45:28:24 00:45:26:04
כמו כן, כשנאבדה
להם פרה, טלה,

00:45:30:24 00:45:29:04
היו מבקשים שנראה להם
את העורות בבית,

00:45:33:11 00:45:31:00
ושנוכח מאיזו חיה
לקחנו כל עור.

00:45:35:13 00:45:33:12
ככה הם מיררו את חיינו.

00:45:38:04 00:45:36:13
היינו מערעים ומתלוננים,

00:45:42:18 00:45:38:17
מספרים שהם לוקחים לנו וכו', אך
מאז שהגיעו ה'הזווי', הם כיבדו,

00:45:45:20 00:45:43:14
כש'הזווי' הגיעו,
לא נגעו בנו בכלל.

00:45:51:17 00:45:48:20
גם לחתונות לא היינו
מזמינים אותם.

00:45:53:21 00:45:52:18
בוא אני אספר לך,

00:45:55:18 00:45:54:11
יוסף, אתה עוד תגדל ילד,

00:45:58:20 00:45:56:24
כשמרו, הבן של קשי סמאי, התחתן,

00:46:04:07 00:46:01:11
המורה סבוהו, שלימד
את ההורים שלנו להיות קסים,

00:46:07:21 00:46:04:24
כאשר גויטי סמאי,
זכרו לברכה, היה רוקד,

00:46:11:00 00:46:08:00
קיבלו אותו בשמחה ובכבוד,

00:46:14:08 00:46:11:20
כמו שאמרתי לך שמקבלים
את שבת קודש,

00:46:15:24 00:46:14:20
אבל היו שם נוצרים,

00:46:18:13 00:46:16:00
והם התחילו לירות בנשק,

00:46:20:10 00:46:18:16
הם פחדו שנאכל אותם
וקראו לנו 'בודה'.

00:46:23:13 00:46:20:15
ההורים שם הרגיעו אותם שזו
רק קבלת פנים שעורכים,

00:46:26:12 00:46:23:14
זו חתונה של הבן של זה
והוא תלמיד של זה,

00:46:29:10 00:46:26:13
ואז הם נרגעו ועזבו אותנו.

00:46:31:08 00:46:29:11
מאיפה כל זה הגיע,
זה היה כמו...

00:46:34:02 00:46:33:01
כמו בבני ברק,

00:46:36:11 00:46:35:08
קרית גת,

00:46:38:23 00:46:37:06
אזורים סגורים של דתיים.

00:46:40:07 00:46:39:03

כשאתה נכנס,

00:46:43:22 00:46:40:11
אתה חשדן ונזהר מהם, נכון?
ככה זה היה.

00:46:45:21 00:46:44:00
הם לא נכנסים ככה סתם,

00:46:49:15 00:46:46:00
הם לא נכנסים ומתגרים,
נכנסים בזהירות.

00:46:51:24 00:46:49:24
שמעת על זה גם בארץ בטח.

00:46:53:00 00:46:52:04
כשהם היו מתעמרים בכם,

00:46:55:20 00:46:53:02
האם הייתה התערבות משטרתית?
האם היו שוטרים?

00:46:58:20 00:46:56:24
איה, זכרו לברכה,

00:47:03:00 00:46:59:18
קשי מקונן ואברהם נגה
היו "רשמים" (כותבי מסמכים),

00:47:04:09 00:47:03:13
היו מלומדים.

00:47:09:15 00:47:05:11
אז היו משכנעים אותם ושולחים
אותם שילכו לרשום להם דוחות,

00:47:12:01 00:47:09:17
היו עושים זאת לאט ובזהירות,

00:47:14:21 00:47:12:14
כדי שייקחו אותם
למקומות אחרים.

00:47:19:01 00:47:14:22
הם היו גם מלמדים,
קודם הראיתי לך את מה שנכתב.

00:47:23:21 00:47:19:04
הם הפעילו לחצים ורצו לקחת את

הנכתב אבל הם לא הצליחו.

00:47:26:00 00:47:24:00
מי זה שהיה רושם?

00:47:29:00 00:47:27:18
קוראים לו מטלבש,

00:47:32:14 00:47:29:12
הוא היה מנהל אזורי,
מחלק שדות, מעסיק עובדים,

00:47:33:23 00:47:32:15
גובה מיסים.

00:47:37:13 00:47:34:09
זה היה כמו רשם,

00:47:42:08 00:47:37:14
רשמים, אלו שרושמים
את התביעות והמריבות שהיו שם.

00:47:44:00 00:47:42:09
בעצם היו מבקשים מהם?

00:47:45:22 00:47:44:01
לא, זו הייתה חובתם,

00:47:47:02 00:47:45:24
כי רק הם ידעו לכתוב.

00:47:49:14 00:47:47:07
חוקים (מסודרים) יש בישראל,

00:47:55:05 00:47:49:15
במקום אחר אין מידע על החוקים,
רק הם הכירו את החוק הכתוב.

00:47:58:07 00:47:56:04
היו משלמים על השרות הזה,

00:48:03:05 00:48:01:04
אי אפשר להתנגד להם.

00:48:05:11 00:48:03:07
גם בארץ לא חסרים כאלה,

00:48:09:13 00:48:05:14
הם היו מבני ארצנו.

00:48:11:07 00:48:09:14
כמו שאמרתי לך קודם,

00:48:16:15 00:48:12:08
כשהולכת לאיבוד פרה או כאשר
היא נפצעת, ההוא היה מגיע.

00:48:17:22 00:48:16:16
כן, היו מגיעים אלינו.

00:48:22:11 00:48:19:09
דודים שלך, דודים שלי,

00:48:25:02 00:48:23:07
בני דודים שלך,
בני דודים שלי,

00:48:30:22 00:48:25:24
כשהיו מחתנים ובמקרה נאבדה להם עז,
היו דורשים שנראה להם את עור החיה,

00:48:33:15 00:48:31:09
אז סבא שלי גויטי בלטה,

00:48:35:00 00:48:33:24
כעס ולא להבין למה
הם מקשים עליהם כל כך.

00:48:40:14 00:48:35:03
הם פשוט מתעקשים לריב איתם,
לכן הוא תבע ופנה לערכאה גבוהה,

00:48:44:00 00:48:40:17
לערכאה משפטית גבוהה,

00:48:46:22 00:48:45:00
מה שנקרא בית משפט עליון.

00:48:51:17 00:48:47:04
שם פסקו שלא יציקו
ולא יגעו בהם יותר.

00:48:54:16 00:48:51:24
תשמע, מה שאנחנו עברנו בעבר.

00:48:56:18 00:48:55:14
סבא שלך...

00:48:59:20 00:48:57:11
אמא שלי מספרת לי

שהוא היה עשיר מאוד,

00:49:01:09 00:49:00:04

אמיד מאוד.

00:49:03:07 00:49:01:19

הפרה הייתה ממליטה תאומים אצלו,

00:49:05:22 00:49:04:05

אצל יהייס תאומים,

00:49:07:15 00:49:05:24

הוא היה עשיר מאוד.

00:49:11:13 00:49:07:21

איה, גשאיה, איווה,

00:49:16:24 00:49:12:08

היו להם המון פרות ובקר,

אני זוכר את זה.

00:49:20:17 00:49:18:24

אבל קצת לפני שעזבנו,

00:49:22:16 00:49:20:24

לקחו לנו את השדות.

00:49:25:06 00:49:23:05

הגיעו זמנים קשים יותר,

00:49:29:00 00:49:27:06

והם כמעט שברו אותנו.

00:49:31:17 00:49:29:24

עכשיו, למשל,

00:49:34:07 00:49:32:17

אם היו מפלים אתכם,

00:49:37:13 00:49:34:24

האם הציבור היה מתאסף

כדי למצוא פתרון?

00:49:40:15 00:49:38:15

כדי לחשוב מה לעשות?

00:49:44:06 00:49:41:17

היה פחד גדול

שמא יהרגו אותנו.

00:49:46:00 00:49:44:24
מניחים להם,

00:49:49:23 00:49:46:21
אם לוקחים בן או בת,
אין מה לעשות.

00:49:52:13 00:49:50:01
אבל האם היו מתאספים לדבר?

00:49:54:05 00:49:52:14
במקום שלנו, אם עכשיו מגיע גנב,

00:49:56:20 00:49:54:09
ודורש שניתן לו לקחת אישה,
אין דבר כזה כבר,

00:49:58:08 00:49:56:22
אבל במקומות אחרים היו
המון מקרים כאלה.

00:50:02:14 00:50:00:22
המון במקומות אחרים.

00:50:05:21 00:50:02:23
אם כן, אז רק
מתוך שכנוע ומשא ומתן.

00:50:08:10 00:50:06:12
אומרים להם להפסיק את מעשיהם
ולהתחיל לפחד מאלוהים,

00:50:10:07 00:50:08:12
והאמת שגם אלוהים
היה עוזר לנו.

00:50:14:21 00:50:11:07
לא קרה שבאו ל"אסגדה"
ולקחו דברים בכוח.

00:50:18:22 00:50:16:15
אבל במקומות אחרים לא יודע.

00:50:24:00 00:50:21:18
ביום שגרתי,

00:50:27:15 00:50:24:15
שהוא לא שבת ולא חג,

00:50:34:21 00:50:29:08

מה היית עושה
מהבוקר ועד הערב?

00:50:36:00 00:50:34:22
אני אישית?
- כן.

00:50:38:09 00:50:37:11
רועים את הצאן.

00:50:43:15 00:50:40:24
כשמגיע הערב,
אנחנו חולבים.

00:50:44:21 00:50:43:24
חולבים,

00:50:50:20 00:50:47:12
ומכניסים אותם למקומם ללינה
כדי שלא יגיעו אליהם זאבים,

00:50:54:00 00:50:51:05
מניחים שם משהו בדמות אדם,

00:50:56:20 00:50:55:00
שמים מעין פנסים,

00:50:59:12 00:50:57:10
משהו שמפיץ אור,

00:51:04:00 00:50:59:14
ואז אנחנו הולכים לישון, אבל
קשובים שלא יגיעו זאבים או גנבים.

00:51:09:21 00:51:04:15
את השור של איה קשי מקונן גבנו,
גם לנו ולכולם היו גונבים.

00:51:12:00 00:51:10:05
עוברים מעל הגדר וגונבים,

00:51:16:16 00:51:13:23
הרי אם פותחים את השער, החיות
יוצאות לאכול, כך היו גונבים אותם.

00:51:20:00 00:51:16:24
בבוקר אנחנו קמים
וחולבים אותן,

00:51:22:12 00:51:20:24

אחר-כך לוקחים אותן לשדה.

00:51:25:13 00:51:22:21
אם צריך לחרוש, אנחנו חורשים,

00:51:27:12 00:51:26:16
גם זורעים,

00:51:30:16 00:51:28:08
אם זה קיץ,
אנחנו מכינים את השבילים,

00:51:33:20 00:51:30:24
מכינים את האדמה לזריעה,

00:51:37:00 00:51:35:08
אחרי כן אנחנו מנכשים עשבים,

00:51:41:08 00:51:37:13
קוצרים, אוספים ושמים הכול

00:51:44:09 00:51:41:24
ב'קופו' (מעין סל) גדול,

00:51:47:20 00:51:44:10
גם אוספים את הפסולת.
לאחר מכן אנחנו חופשיים.

00:51:50:00 00:51:47:22
וכשמגיע חודש 'טיר',
מתחילה עונת החתונות,

00:51:52:15 00:51:50:06
4-5 חודשים אתה יושב ומחכה.

00:51:55:21 00:51:52:18
אתה הולך לשדה ומכין
'חונה' (מעין חומה),

00:51:57:14 00:51:56:11
מכין כיסוי,

00:52:01:06 00:51:58:04
אני לא הייתי הולך,
לא אהבתי,

00:52:06:23 00:52:01:07
אבל חברים שלי היו הולכים לבני
משפחה, סמיאל ופסהה היו הולכים,

00:52:09:12 00:52:06:24

הם היו הולכים, אבל אני
לא זזתי לשום מקום.

00:52:18:12 00:52:11:24

אתה יודע לקרוא ואתה קורא תהילים
ובספרי קודש. כיצד למדת לקרוא?

00:52:19:17 00:52:18:15

שאלה טובה.

00:52:21:13 00:52:20:09

ההורים שלנו,

00:52:27:18 00:52:26:20

אבא שלי,

00:52:31:22 00:52:28:20

כשאני אומר ההורים שלנו, הכוונה
לכל המבוגרים שהיו סביבנו בילדות.

00:52:33:11 00:52:32:10

כולם

00:52:35:24 00:52:33:20

השגיחו עלינו בשבע עיניים,
בדקו לאן אנחנו הולכים ומה עושים,

00:52:37:22 00:52:36:01

והיו מושיבים אותנו ללמוד.

00:52:43:05 00:52:38:00

קשי סמאי, קשי תפסהקו,
קשי מהרי, קשי מקונן,

00:52:48:01 00:52:43:06

נגה, פקדו, יהייס,
גשייה, זגוטי.

00:52:51:09 00:52:48:02

כולם היו תופסים אותנו
ומלמדים אותנו בעל פה,

00:52:55:13 00:52:51:10

הא, הו, לא, מא,
ככה היו מלמדים אותנו.

00:53:03:14 00:52:56:23

וכאשר היינו מתעוררים משינה
היינו אומרים 'גניו לאגזבהר',

00:53:07:00 00:53:03:15
זה אומר, הודו לה', הודו לה'.

00:53:12:01 00:53:07:01
אלו היו הלימודים והעבודות שלנו.

00:53:16:00 00:53:12:07
האם הלימודים היו בשעות קבועות

00:53:19:18 00:53:16:24
או שהייתם לומדים
כל פעם בזמן אחר?

00:53:23:09 00:53:20:20
בחגים, כמו בפסח,

00:53:27:00 00:53:24:23
בסוכות, בשבת,

00:53:32:17 00:53:28:13
בכל זמן של חופש, אספו
את כולנו ולימדו אותנו.

00:53:35:14 00:53:32:24
כאשר היו נערכות תפילות,
למשל בערב שבת,

00:53:38:10 00:53:35:17
היו נותנים גם לנו
ומעודדים אותנו להשתתף,

00:53:44:02 00:53:38:18
מחלקים לנו הפתעות, בגדים וכו',
וככה היו מדרבנים אותנו.

00:53:46:10 00:53:44:04
סמיאל היה מלומד מאוד,

00:53:49:20 00:53:46:17
אבא שלו היה קשי,
קשי איוב זכרו לברכה.

00:53:57:20 00:53:52:00
פסהה, נפתלם, מלקו, אני,
סבהטו, מולועלם, כולם.

00:54:04:00 00:53:57:22
אבל מעלינו היו האחים שלנו,
בלאי, דניאל, בינה, הילו,

00:54:07:01 00:54:04:11
שהם היו השקדנים

00:54:11:00 00:54:07:24
משום שהם היו הגדולים.

00:54:14:23 00:54:11:02
עכשיו למשל דניאל היה השקדן
ואיה היה הולך ללמוד,

00:54:20:17 00:54:17:00
גם אם הוא היה רוצה ללכת
ללמוד, מי היה מלמד אותו?

00:54:26:18 00:54:21:00
כי הייתה לו מחויבות קודמת לעבוד,
היה עובד כל הזמן ואנחנו רק בהמשך,

00:54:32:00 00:54:26:23
כשיש לך אח גדול יכולת ללכת ללמוד?
- כן, יכלו ללמוד אלו שנולדו שניים.

00:54:36:13 00:54:32:02
הם היו מחויבים לעבודה.

00:54:41:10 00:54:36:24
ואם למשל מגיעים אורחים,
כמו גם אצל סבא שלך,

00:54:43:08 00:54:41:15
כשמגיע אורח, מה אתה עושה?

00:54:48:00 00:54:44:09
הולכים להביא מים,
תופסים 'קוקח' (מין עוף),

00:54:52:14 00:54:48:18
מביאים עצים, שוטפים להם רגליים,
אצלנו הייתה הכנסת אורחים.

00:55:01:18 00:54:55:16
כשהיה מגיע אורח לביתכם,
מה הייתם מגישים לו? מה מכינים?

00:55:05:01 00:55:03:23
קודם כל,

00:55:10:22 00:55:05:21
מביאים לו כיסא או ספסל

00:55:15:00 00:55:11:00
או יריעה לכיסוי הרצפה,
את אלה מביאים.

00:55:17:02 00:55:15:09
אחר כך שוטפים לו את הרגליים,

00:55:19:16 00:55:17:24
אחרי ששטפו לו את הרגליים,
מכינים 'בון' (קפה),

00:55:23:21 00:55:20:12
יחד עם ה'בון' מגישים
כיבוד קל ולאחר מכן,

00:55:27:20 00:55:24:06
אם זה בשעות הערב מגישים ארוחת ערב,
אם לאחר בוקר, אז ארוחת צהריים.

00:55:29:07 00:55:28:08
מגישים גם 'סוּוה' (שיכר),

00:55:32:09 00:55:30:11
אם אין 'סוּוה' מביאים מים,

00:55:34:00 00:55:32:19
או 'אסר ווהא' (שיכר),

00:55:35:14 00:55:34:10
או 'מצ'ווה' (מעין גבינה).

00:55:40:01 00:55:36:23
אם אין בשר,
מגישים מאכל עם חמאה,

00:55:42:23 00:55:40:22
הם אוכלים והולכים.

00:55:45:14 00:55:43:18
אבל אם מגיע אורח מכובד,

00:55:49:20 00:55:45:23
אורח מבוגר, מכובד, או קשי,

00:55:52:24 00:55:50:15
מביאים 2-3 אנשים ושוחטים,

00:55:54:22 00:55:53:14
או תרנגול או משהו אחר

00:56:01:00 00:55:55:18
אם הגיע קשי,
מבקשים ממנו לשחוט

00:56:03:12 00:56:01:08
או שמחלקים ביניהם,

00:56:09:11 00:56:04:09
ושוחטים עז או פרה
אם נערכו מראש.

00:56:14:17 00:56:10:07
אם זו פרה, לוקחים בין 8-10 אנשים
שמחלקים וחותרים את הבשר.

00:56:18:12 00:56:15:03
בסוף מבשלים ואוכלים,

00:56:22:15 00:56:18:20
וגם מכינים בשר מעושן,

00:56:25:12 00:56:23:10
כלומר 'ק'ונט'ה'.

00:56:35:01 00:56:28:09
בחורף לא היו מגיעים כל-כך אורחים?
- לא, משום שהיו צריכים לעבוד.

00:56:39:03 00:56:37:24
יום כיפור ב"אסגדה",

00:56:45:12 00:56:40:20
אילו זיכרונות
יש לך מיום כיפור?

00:56:48:01 00:56:45:16
כשיום כיפור מגיע,

00:56:50:22 00:56:48:07
הייתה ציפור שנקראת 'אסטראי'
(פירוש המילה: יום כיפור),

00:56:53:07 00:56:51:11
שהייתה מגיעה רק ביום כיפור,

00:56:58:24 00:56:53:10
באביב, הצבע שלה היה ירוק זית.

00:57:01:21 00:56:59:10

מה שאני זוכר מיום כיפור,

00:57:06:22 00:57:01:24
מרפדים את בית הכנסת בעשב רך,

00:57:13:12 00:57:07:05
יש ריחות של בישולים, של ה'הנזה',
ה'סווה' וכל מה שמכינים לפני החג,

00:57:16:10 00:57:13:15
כאשר מגיע המועד
של יום כיפור,

00:57:19:20 00:57:16:14
מגיעים אורחים לבושים בלבן,

00:57:24:08 00:57:19:22
וכל קבלת הפנים שלבושים בלבן,
זה מה שאני זוכר.

00:57:25:12 00:57:24:15
מה עם התפילות?

00:57:28:24 00:57:25:13
קמים בבוקר לתפילות,

00:57:33:00 00:57:30:05
וואו, איזה תפילות,
איזה תפילות.

00:57:34:20 00:57:33:03
הם היו קופצים,

00:57:39:13 00:57:36:05
כאשר הייתה להם הפסקה קצרה
של 10-15 דקות בין לבין,

00:57:44:00 00:57:39:15
הנשים היו קוראות
קריאות שמחה, קולולו,

00:57:47:04 00:57:44:15
מוחאים כפיים משמחה.

00:57:52:09 00:57:48:07
אם זה היה יוצא ביום חול,
רוקעים וקופצים,

00:57:54:00 00:57:52:12
אך אם זה יוצא בשבת...

00:57:57:03 00:57:55:00
יום כיפור?

- כן, אז לא רוקעים וקופצים,

00:57:59:20 00:57:57:14
אלא רק מתפללים,

00:58:02:21 00:57:59:24
בשבת היה איסור לקפוץ ולרקוע.

00:58:06:17 00:58:03:00
כאשר מגיע מוצאי יום כיפור,

00:58:10:23 00:58:07:10
כיצד היו מוציאים את החג?

00:58:17:00 00:58:10:24
מביאים אוכל בכמיות
כמו 'הנזה' ו'סוה' לשתייה,

00:58:20:06 00:58:17:19
ו'קצה' וכל מה שצריך,

00:58:23:19 00:58:20:07
עושים ברכות ומבקשים
סליחה זה מזה.

00:58:30:01 00:58:23:20
משכינים שלום בין יריבים,
כל אחד אומר סליחה לחברו,

00:58:32:16 00:58:30:08
מחלתי ומחול.

00:58:36:00 00:58:32:17
כל אחד שם כסף כפי יכולתו,

00:58:40:05 00:58:36:11
ובסוף יושבים לאכול
את ה'הנזה' וה'קצה'.

00:58:47:12 00:58:43:21
האם הנוצרים או המוסלמים
היו מתווכחים איתכם

00:58:50:00 00:58:47:14
באופן פומבי במקום מסוים,

00:58:54:00 00:58:50:13

בענייני דת ואמונה?

00:58:56:14 00:58:54:10
כזה שהרבה אנשים,

00:59:00:09 00:58:56:24
למשל, צעירים, היו עדים לו?

00:59:03:20 00:59:00:14
קוראים לזה 'וועלה'.
- 'וועלה'.

00:59:07:23 00:59:04:05
עושים 'וועלה' ואם לא מגיעים
להבנות או להסכמה,

00:59:10:19 00:59:08:10
מביאים קשי(כהן דת) גדול,

00:59:13:00 00:59:11:06
וכמו שהוא אמר,

00:59:17:10 00:59:13:09
היו נוצרי, מוסלמי
וביתא ישראל (יהודי).

00:59:21:21 00:59:18:15
אני זוכר שהמבוגרים היו מספרים

00:59:24:09 00:59:23:09
על סבא של ציונה,

00:59:26:08 00:59:25:07
גויטי מרסה,

00:59:28:04 00:59:26:09
לקחו אותם ל"אקסום",

00:59:32:12 00:59:30:13
נוצרים, מוסלמים

00:59:35:10 00:59:33:18
וגם יהודים,

00:59:39:22 00:59:37:23
עכשיו הגיעה יונה לבנה

00:59:44:00 00:59:40:10
וישבה כאן.

00:59:46:24 00:59:44:07
הסתובבה והסתובבה והתיישרה עליו.
- על מי?

00:59:49:06 00:59:47:05
על גויטי מרסה.

00:59:53:20 00:59:52:06
היו הרבה מוסלמים,

00:59:56:17 00:59:53:24
אבל אצלנו, בתיגראי,
היה רק גויטי מרסה.

00:59:59:16 00:59:56:19
איפה כל זה היה?
- ב"אקסום".

01:00:02:15 00:59:59:24
אז היא התיישרה עליו,

01:00:06:01 01:00:02:24
הולכת וחוזרת, הולכת וחוזרת,

01:00:11:05 01:00:06:11
עוד פעם ועוד פעם עד שמישהו
שם לב ואז עצרו הכול.

01:00:15:15 01:00:14:00
שאלו אותנו מי אתה?

01:00:19:01 01:00:15:24
ענה שקוראים לו
גויטי מרסה יאסו,

01:00:22:20 01:00:19:21
ומהי אמונתך, שאלו אותנו?
ענה שהוא 'ביתא ישראל',

01:00:26:24 01:00:24:24
ואז מינו אותנו להיות
האחראי על תיגראי,

01:00:31:12 01:00:27:10
אחראי על תיגראי,

01:00:35:15 01:00:32:00
ככה הם היו מספרים.

01:00:38:00 01:00:36:23

הנוהג אומר,

01:00:39:07 01:00:38:06
שנוצרי,

01:00:45:01 01:00:43:00
אם הוא אוכל מהדם,
אז הראש שלו

01:00:50:22 01:00:45:24
לא בסדר.
הוא יכול להרוג, לשחוט,

01:00:53:24 01:00:51:11
לקלל, לאנוס,
אין לו שליטה.

01:00:55:21 01:00:54:10
לעומת זאת, יהודי,

01:01:02:22 01:00:55:24
יש לו הכישרון והחכמה,
לכן היו מבקשים לשאול אותנו.

01:01:06:16 01:01:03:00
מה היו שואלים?
- בענייני השדה למשל.

01:01:12:19 01:01:07:11
רוצים לדעת מה אומר החוק
במקרה שלוקחים יבול ממנו.

01:01:14:02 01:01:12:22
שואלים איזה יותר טוב
או מובחר יותר,

01:01:20:13 01:01:15:05
רוצים לדעת מה חוקי היהודים.
- כן, היו שואלים את היהודים.

01:01:23:11 01:01:20:15
למה, כי ככה כתוב לנו בתורה.

01:01:25:11 01:01:24:04
פעם אחת,

01:01:30:18 01:01:28:06
אני זוכר שבאו אלינו לשאול,

01:01:35:17 01:01:33:14

במקרה שאדם מבוגר הכה ילד,

01:01:41:20 01:01:38:15

והילד הכה את המבוגר.

- כלומר, החזיר לו.

01:01:47:00 01:01:42:07

הוא היה נוצרי מבוגר,

לא זוכר מי הוא היה בדיוק.

01:01:52:20 01:01:47:11

ואני זוכר שהם באו להורים שלנו

לשאול איך צריך לנהוג במקרה כזה.

01:01:54:08 01:01:52:24

את מי צריך להעניש?

01:01:58:10 01:01:56:10

הילד כבר קיבל

את המכות שלו על זה,

01:02:01:01 01:01:58:12

אבל זה היה אחרי שהוא

שבר למבוגר את הרגל,

01:02:03:15 01:02:02:13

ואז הם נתנו להם...

01:02:06:17 01:02:04:04

תשובה.

- תשובה כיצד צריך לנהוג.

01:02:12:00 01:02:10:17

הרי רוצים לשבור

גם את הרגל שלו,

01:02:15:20 01:02:12:08

אז הם ענו שהמבוגר ממילא

כבר זקן והילד עוד צעיר,

01:02:21:10 01:02:15:22

לכן אבי הילד יפצה את המבוגר

בכסף, כך הם הסבירו להם.

01:02:25:02 01:02:21:12

אך המשפחה שלו רצתה

לשבור לילד רגל.

01:02:28:18 01:02:25:06

הם הסבירו להם שלא כך

נוהגים אצלם והמבוגר כבר זקן,

01:02:32:00 01:02:29:04

הוא כבר בא בימים.

01:02:35:01 01:02:33:00

והמשפט שן תחת שן
ועין תחת עין,

01:02:41:00 01:02:35:07

לא מתאים. אם האדם בן 100 והוציאו
לו עין, לא מוצאים עין גם לשני,

01:02:45:18 01:02:41:11

כי לאדם השני יש עוד זמן לחיות,
ומקום זאת מפצים אותו.

01:02:48:12 01:02:45:21

מי נתן להם את התשובה הזאת?

01:02:54:13 01:02:48:20

ההורים שלנו, המבוגרים כמו
אבוי יהייס, גויטי בלטה.

01:02:58:16 01:02:54:14

מובילי ומנהיגי האמונה
של 'ביתא ישראל',

01:03:03:17 01:02:59:09

האם הם היו מתנצחים או מתווכחים
עם קשים (כוהני דת) נוצרים?

01:03:05:03 01:03:03:18

בטח שהם היו מתנצחים.

01:03:09:12 01:03:07:03

תוכל לפרט לנו קצת?

01:03:12:07 01:03:09:13

את ימי החג שלהם,

01:03:16:07 01:03:12:14

הם היו סופרים לפי ראש חודש,
אבל הם לא היו נוהגים על פיו.

01:03:21:15 01:03:16:21

הם היו סופרים כמונו ובאים
לשאול אותנו מתי החג שלנו יוצא,

01:03:27:00 01:03:22:02

אם זה סוכות,
יום כיפור, שבועות,

01:03:34:12 01:03:30:08
ואם זה פסח, היו שואלים
אותנו מתי זה יוצא.

01:03:39:23 01:03:34:24
היו עונים בספירה
של חצי חודש, ב- 25 וכו',

01:03:42:24 01:03:40:00
ככה היו היהודים סופרים,
גם כאן יש את צורת הספירה (כתוב).

01:03:48:12 01:03:43:00
אם הם לא היו סופרים כמו היהודים,
החג שלהם בקיץ היה יוצא בחורף,

01:03:50:16 01:03:48:15
הכול היה יוצא להם הפוך,

01:03:57:01 01:03:50:18
אז הקשים הגדולים של הנוצרים היו
מגיעים לשאול את הקשים היהודים.

01:03:58:01 01:03:57:02
נוסף על כך...

01:04:00:18 01:03:59:19
הקשים

01:04:06:11 01:04:00:22
הגדולים של הנוצרים היו מגיעים
בסתר כדי ללמוד עם היהודים,

01:04:10:13 01:04:07:11
גם אם היו אומרים להם
שהיהודים הם ככה וככה,

01:04:15:05 01:04:10:24
הם היו מפחדים שאחרים
יראו אותם אצלנו,

01:04:18:10 01:04:15:11
היו אומרים, אנחנו רוצים להיות
איתכם, אך לא רוצים שיגלו אותם.

01:04:20:20 01:04:18:24
אפילו אם הינו אוכלים יחד,

היו מכחישים שאכלו איתנו.

01:04:26:22 01:04:22:19
הסיבה היא שהיו הרבה שהתנצרו,

01:04:29:23 01:04:26:23
אתה יודע, כמו שסיפרתי קודם,

01:04:33:23 01:04:30:07
הם היו יודעים מה צריך לעשות,
אבל חששו שמא סודם ייחשף,

01:04:36:23 01:04:34:00
וכששואלים אותם, למה אתם
לא עושים משהו, אין להם תשובה.

01:04:43:07 01:04:36:24
יודעים רק שלא צריך להוסיף
ולא לגרוע, אבל יש כבר גריעה,

01:04:47:00 01:04:43:08
הרי איך היא תתווסף בלי לגרוע?

01:04:51:08 01:04:47:15
בני האדם הם אלה
שמוסיפים או גורעים,

01:04:53:00 01:04:51:18
אז ככה הם אמרו.

01:04:59:24 01:04:55:17
הם היו באים אלינו,
לגויטי מרסה,

01:05:04:15 01:05:01:21
גויטי צגמלק,

01:05:10:00 01:05:05:00
ולדפתרה לצ'ה מ"שוואה",
זכרו לברכה,

01:05:14:11 01:05:10:20
גויטי סבוהו, יאייה דג'ן,
זכרו לברכה,

01:05:18:00 01:05:14:19
גויטי בלטה נגה, אבוי יהייס,

01:05:22:21 01:05:18:07
אבוי פקדו, זכרו לברכה, הגדולים

ביותר, אנשים מובחרים ומכובדים,

01:05:28:00 01:05:24:10

היו שואלים את האנשים
המובחרים והמכובדים ביותר.

01:05:34:07 01:05:28:11

הם לא היו במעמד של קשי, אבל הם היו
בקיאים ובעלי ידע משל היו קשי,

01:05:37:01 01:05:34:08

בדיוק כמו קשים.

01:05:39:23 01:05:37:03

זאת אומרת שהנוצרים,

01:05:43:22 01:05:40:21

היו סופרים את מועדי החג שלהם

01:05:49:21 01:05:44:21

בדיוק לפי הספירה של היהודים?

01:05:53:00 01:05:49:22

כן, בדיוק לפי היהודים,
לפי חגים של יהודים.

01:05:58:20 01:05:53:20

רק סוכות הוא החג שאין
לא לנוצרים ולא למוסלמים,

01:06:02:00 01:05:58:24

אבל כל שאר החגים יש גם להם,
כמו למשל פסח.

01:06:06:06 01:06:02:18

אחר כך יש להם איזה שהוא חג,
חג מולד או משהו כזה, לא?

01:06:12:00 01:06:08:08

יש להם חג שהוא צמוד
אלינו, כדי שלא יפספסו.

01:06:16:22 01:06:13:00

לערבים יש יום
ג'מעה, זה יום שישי,

01:06:22:00 01:06:19:23

יום ראשון הוא
יום חג של הנוצרים,

01:06:23:16 01:06:22:06
ובאמצע יש את יום שבת.

01:06:27:14 01:06:25:00
של היהודים?
- כן, באמצע.

01:06:32:06 01:06:27:16
אם ילכו קדימה מדי ילכו לאיבוד,
לכן שמו אותו באמצע ביניהם.

01:06:34:22 01:06:33:04
ה'זגרה' (מעין עוף)
שהם רצו לאכול,

01:06:38:00 01:06:35:10
ה'קוקח' (מעין עוף)
שהם רצו לאכול,

01:06:44:09 01:06:41:17
על חיה לא כשרה היו
אומרים שהיא כשרה.

01:06:49:16 01:06:44:16
אם ילכו רחוק ילכו לאיבוד, ואם קרוב
מדי עוד יחשבו שמאמינים כמונו,

01:06:51:21 01:06:49:18
לכן הם הקפידו
להיות קרובים במידה.

01:06:53:07 01:06:51:24
עכשיו רציתי לשאול...

01:06:57:01 01:06:53:24
האם אתה זוכר משהו נוסף

01:07:01:18 01:06:57:24
בנוגע להתנצחויות
שהיו עם הקשים,

01:07:05:00 01:07:02:24
למשל, כמו שסיפרת
שהיו באים לשאול,

01:07:08:22 01:07:06:10
האם יש משהו אחר שאתה זוכר?

01:07:12:20 01:07:11:24
אחר?

01:07:18:21 01:07:14:24
שמע, אני באמת
מתגעגע לארץ שלנו,

01:07:21:13 01:07:19:24
כשאני אומר, הארץ שלנו,
אני חושב על ההורים שלנו,

01:07:24:00 01:07:22:14
על האחים הגדולים שלי,

01:07:26:00 01:07:25:00
העבודות שלהם,

01:07:30:16 01:07:26:04
העבודות בשדה, שיטות הבנייה,

01:07:34:16 01:07:30:18
הבתים שבונים, למשל אם זוג
מתחתן, בונים לו בית ביום אחד.

01:07:39:15 01:07:35:10
ביום אחד בונים,
היה אמון והייתה ערבות הדדית.

01:07:43:16 01:07:39:24
אבל מי שהיו מגיעים
מבחוץ והסתכלו עלינו,

01:07:46:21 01:07:44:18
הם היו מקנאים,

01:07:51:06 01:07:48:09
אומרים עלינו כך וכך,

01:07:55:19 01:07:52:14
למשל אומרים לך 'כסתיקה',
כלומר אני אכסח אותך.

01:08:00:00 01:07:57:15
היה מקום שנקרא "מי לחם",
שזה מקום של נוצרים.

01:08:02:01 01:08:00:13
כלומר 'כסתנייא' (נוצרי), תרגמו את
זה לאני אכסח אותך - 'כסתיקה'.

01:08:05:18 01:08:02:07
הנוצרים מאשימים אותנו

בכל מיני דברים, עד היום.

01:08:10:02 01:08:06:00
כמו שאמרתי לפני כן, את מה שהטיפש
נוטע, אף חכם לא יכול לעקור.

01:08:14:15 01:08:11:04
לי לא היו אומרים
דברים כאלה בפנים,

01:08:17:06 01:08:16:00
לא הייתי מתגרה בהם.

01:08:22:01 01:08:17:23
ובעיקרון כשהיו מקללים
את ההורים והאחים שלך,

01:08:29:03 01:08:22:04
צריך להפנות את זה לבנאדם עצמו,
אם מקללים אותך, תקלל את אותו אדם.

01:08:31:00 01:08:29:13
אומרים

01:08:32:23 01:08:31:21
שאם אב,

01:08:39:08 01:08:33:16
אביו ואבי אביו ואבי אביו עושים
מעשה פסול, אל תפיל על צאצאיו,

01:08:44:10 01:08:39:09
למה? כי האיש כבר נפטר והדור התחלף,

01:08:50:02 01:08:44:24
ככה היו מסבירים לנו
זזה נכון גם היום.

01:08:56:00 01:08:52:20
כמו שאמרת לפני כן,
כאשר היו באים ביום כיפור,

01:08:59:07 01:08:57:06
לשאול אותם,

01:09:03:20 01:09:00:09
מי?
- כלומר, החיילים שבאו?

01:09:05:09 01:09:03:21

ביום כיפור?

- כן.

01:09:11:22 01:09:06:12

אז בזמנו ההורים שלנו
והמבוגרים אמרו להם,

01:09:15:21 01:09:12:00

כולם כבר הלכו, אנחנו היחידים
שנשארו, בעצם האחרונים שהגיעו,

01:09:16:24 01:09:15:22

בתיגראי.

01:09:20:10 01:09:17:07

כולם עזבו, רק "אסגדה"
היו האחרונים שהגיעו,

01:09:26:04 01:09:20:14

למה? משום שלקשים הייתה אחריות
לא ללכת ולעזוב חולים שמא ימותו,

01:09:32:10 01:09:26:19

והיה להם גם מחויבות של אזכרות,
שבעה וכד', עודדו את השאר ללכת,

01:09:35:06 01:09:32:11

ובסוף אנחנו הגענו אחרונים.

01:09:37:10 01:09:35:18

כל המבוגרים,

01:09:39:16 01:09:37:16

גויטי ממהרי היה האחרון שהגיע,

01:09:42:10 01:09:39:18

ההורים שלנו באו
אחרי שכולם עזבו,

01:09:46:21 01:09:42:11

הם לא היו יכולים לעזוב
ולהשאיר את הציבור,

01:09:50:13 01:09:47:05

אנשים אחרים לא ידעו את זה,
הם בעצמם כן ידעו.

01:09:56:00 01:09:52:24

ה'הזווי' (פלג שלטוני)
שהגיעו ביום כיפור כמו ששאלת,

01:09:59:00 01:09:56:07
לצד הבית שלכם, איפה שהיה
בית הכנסת של אבוי פקדו,

01:10:02:24 01:09:59:02
כל אלו שהיו שם כבר הלכו,

01:10:07:22 01:10:03:01
נתנו אחריות לאלאי ויאיה נגש,

01:10:10:19 01:10:08:03
אמרו להם לרשום ולהכין
אישורי יציאה.

01:10:13:00 01:10:12:00
אז זה התחיל,

01:10:18:00 01:10:13:14
אלו שהיו לפנינו יצאו בחשאי,

01:10:24:13 01:10:18:10
אבל התחילו לתת אישורי יציאה
לקראת יום כיפור.

01:10:28:09 01:10:24:24
את זה המבוגרים יודעים,
שהרי הם אלה שהגיעו לאחר מכן.

01:10:31:06 01:10:29:08
אבל את הטוב שעשית לאלוהים
הוא זוכר ומחזיר לך.

01:10:34:00 01:10:31:11
בית הכנסת,

01:10:35:11 01:10:34:09
מבפנים,

01:10:37:12 01:10:36:09
המראה שלו,

01:10:40:06 01:10:38:09
מה היה שם?

01:10:42:03 01:10:40:20
אילו חפצים היו שם?

01:10:48:08 01:10:42:15
איפה היו יושבים הקשים?

איפה יושב הקהל?

01:10:51:12 01:10:48:16

מי היה יושב מחוץ, האם היו אנשים שישבו בחוץ?

01:10:52:16 01:10:51:17

נשים.

01:10:55:00 01:10:53:14

נשים היו בחוץ,

01:10:59:10 01:10:55:13

בתוך מעין סוכה,

01:11:03:10 01:11:00:24

אבל בתוך המקום המרכזי,

01:11:09:04 01:11:03:11

היה מקום מופרד

לקשים וגברים כמוני,

01:11:15:21 01:11:09:06

במרכז היה עמוד ומאחוריו מקום לספר תורה הפונה לכיוון ירושלים,

01:11:21:00 01:11:17:11

פתח הכניסה היה אחד,

אבל היו בו 4 חלונות.

01:11:24:19 01:11:21:06

ומבפנים הוא היה עגול?

- כן, ממש עגול כזה,

01:11:28:00 01:11:24:21

לא מרובע,

01:11:34:00 01:11:29:20

מעוגל כמו טבעת.

01:11:36:02 01:11:34:11

הוא היה בנוי עץ.

01:11:40:17 01:11:36:13

עץ מבפנים ודשא מלמעלה,

בנוסף גם היה...

01:11:45:16 01:11:43:01

איך קוראים לזה

שיוצא לו פרי?

01:11:52:13 01:11:46:16
'עווחי' (סוג עץ) ששמים
מסביב, ואז בחוץ,

01:11:55:12 01:11:53:09
למשל בפסח,

01:12:01:10 01:11:55:20
היו שוחטים בשר, צולים
ונותנים לבאי האוהל,

01:12:04:00 01:12:01:12
גם נותנים ק'יצ'ה. ככה היה.

01:12:11:04 01:12:06:23
ובחוץ הייתה חומה?
היו מקומות ישיבה?

01:12:14:00 01:12:11:06
הייתה חומה?

01:12:20:14 01:12:14:02
היו עושים חומה ומעליה שמו עצים
צפופים שלא יכנסו משם כלבים,

01:12:25:16 01:12:20:21
ואת כל האשפה זורקים החוצה,

01:12:29:07 01:12:25:20
אבל כשיוצאים מבית הכנסת,
יש סוכה גדולה

01:12:32:21 01:12:29:16
שבה אוכלים ושותים.

01:12:35:01 01:12:33:01
בפנים, היכן שנערכת התפילה,

01:12:37:18 01:12:35:24
היה משטח מעור של פרה,

01:12:46:00 01:12:39:15
ושמים עליו עשב כדי שכאשר משתחוים,
האף לא ייגע בטעות בעפר,

01:12:51:20 01:12:46:02
היו שטיחים מעור של כבש
או עז או פרה.

01:12:55:00 01:12:52:14
הם היו כמו מחצלת.

01:12:58:00 01:12:56:07
כשעורכים תפילה,
שהמתפללים לא יתפללו בבית.

01:12:59:22 01:12:58:20
ומה עם הבית?

01:13:04:00 01:13:02:11
הבית היה...

01:13:11:19 01:13:05:09
לא בדיוק עפר, הוא היה עשוי מעין
יציקה כזאת שמערבבים עם מים,

01:13:13:16 01:13:12:04
אבל לא היה עפר בפנים.

01:13:24:12 01:13:18:15
לא היה עפר, זה גם לא היה בדיוק
בטון, זה היה מעורבב עם עוד משהו.

01:13:29:00 01:13:26:12
היו פותחים אותו ביום,
לקראת הערב,

01:13:34:18 01:13:29:03
ולאורך כל היום, קשי שרצה להיכנס
פוחח בבוקר, נכנס, מתפלל והולך.

01:13:40:00 01:13:37:00
כשהתחלת להיות רועה צאן,
באיזה גיל זה היה?

01:13:47:11 01:13:44:00
כשהייתי קטן, בגיל 7,

01:13:50:18 01:13:48:04
כשאתה לוקח איתך
את הצאן ויוצא לשדות,

01:13:52:01 01:13:50:19
כשהיית יוצא,

01:13:57:20 01:13:55:01
מה היית לוקח איתך?

01:14:00:15 01:13:58:24

הייתי לוקח אוכל קל,

01:14:04:21 01:14:02:07

'נצלה' (בד)
כדי להתגונן מפני השמש,

01:14:08:07 01:14:05:05

וגם כד מים.

01:14:15:00 01:14:09:11

ואם אתה רעב היית חולב את
את הפרה או העז ושותה חלב.

01:14:19:20 01:14:15:14

היית גם לוקח אבנים ומשפשף
כך כדי להדליק אש,

01:14:24:03 01:14:20:17

או באמצעות עצים שיכולת
לעשות כך ולהדליק אש,

01:14:30:17 01:14:24:12

היית מדליק אש, שם את החלב
בתוך קערת קופסא קטנה כזה,

01:14:36:17 01:14:30:19

מוסיף לזה מים ושותה
אם אתה רעב.

01:14:44:08 01:14:41:06

בזמן שהיית הולך
לרעות את הצאן,

01:14:50:01 01:14:45:17

מקרים שהצאן היה הולך
לאיבוד או נפצע,

01:14:53:00 01:14:51:02

האם קרה לך?

01:14:59:09 01:14:53:08

כן, היו מגיעים נוצרים, לוקחים לנו
ומזהירים אותנו שלא נגלה לאף אחד.

01:15:02:03 01:15:00:14

אם נדבר, יכו אותנו,

01:15:05:00 01:15:02:17

ואם נשתוק, ייקחו לנו עז
אז היינו פשוט בוכים.

01:15:12:10 01:15:06:08
ומתחננים שלא ייקחו כי יכעסו עלינו,
זה היה שייך לאבא שלנו או אח שלנו.

01:15:13:14 01:15:12:14
בסוף היו לוקחים אותה.

01:15:17:17 01:15:14:05
לוקחים ושוחטים או לפעמים
היו פתאום מחזירים,

01:15:23:00 01:15:18:23
או שלפעמים היו לוקחים
להן בכוח חלב.

01:15:25:14 01:15:23:02
כן, היו נוצרים שהיו
לוקחים לנו ככה,

01:15:33:20 01:15:27:24
היו גם לוקחים מגויטי עגל, היו
הרבה מקרים, גם היו מכים אותנו,

01:15:36:20 01:15:33:24
אנחנו גם היינו מחזירים להם.

01:15:41:13 01:15:37:09
היינו זורקים עליהם אבנים
כדי שלא ייקחו לנו.

01:15:50:13 01:15:43:14
אני זוכר שהיו עושים לנו ככה
גם האנשים שעבדו אצל בזבהה,

01:15:53:17 01:15:50:15
אבל המוסלמים
לא היו עושים לנו ככה.

01:16:00:00 01:15:57:05
פעם אני התבקשתי ללכת לשמור על
אלומת תבואה במקום שנקרא "מי לחם",

01:16:03:00 01:16:00:05
היו שם 2 מכרים שלי

01:16:08:24 01:16:04:19
שרצו להכות אותי למוות,
אבל הצלחתי להיחלץ,

01:16:11:03 01:16:09:20
הצלחתי להציל את עצמי.

01:16:15:15 01:16:11:06
הייתי הולך ככה בזהירות,

01:16:19:16 01:16:16:00
ואז מהפחד פותח בריצת אמוק ונעלם,
ואף אחד לא יכול היה להשיג אותי.

01:16:25:20 01:16:19:24
אבא שלי היה הולך ומדבר איתם, למה
עושים דבר כזה, היו גם כאלה קשים,

01:16:33:05 01:16:26:11
היו גם נוצרים נוקשים וגם נוצרים
שכעסו לא לעשות (לנו) דברים כאלה.

01:16:37:23 01:16:34:02
כמקרים כאלה,
שהיית רועה את הצאן,

01:16:44:13 01:16:38:03
כאשר הייתה נגנבת עז או שוברת רגל,
איך ההורים שלך הגיבו?

01:16:50:22 01:16:48:23
אם לא מדווחים להם,
אז מקבלים על זה מכות,

01:16:57:10 01:16:51:19
כועסים שלא סיפרנו ולא הגנו עליהם
מפני חיות טורפות וכו',

01:17:02:12 01:16:57:15
ולפעמים, כדי לא לקבל מכות,
הייתי מסתתר בביתן העזים,

01:17:07:01 01:17:02:20
שותה שם מהחלב שלהם,
או הולך לדוד,

01:17:13:06 01:17:07:10
או בן-דוד או אליכם במשך כיומיים
עד שיירגעו הרוחות, ואז חוזר.

01:17:20:19 01:17:16:00
לא היה קל, מי שהיה טורף אותם הרבה
היה 'בחריה', איך קוראים לה בעברית?

01:17:28:20 01:17:24:03

שועל?

- שועל כזה שהיה שותה להם מהדם,

01:17:32:11 01:17:29:03

חשוב שלא יטרפו על-ידם,

01:17:34:20 01:17:33:07

זה היה מצרך יקר בארצנו.

01:17:41:00 01:17:35:00

החיה הייתה מעניקה לך ולד

ועוד הרבה דברים.

01:17:47:16 01:17:41:13

כשהיית הולך לרעות את הצאן

האם היית הולך לבד או עם חברים?

01:17:53:00 01:17:47:17

יש פעמים שהיית הולך לבד, ויש פעמים

שהיית הולך עם חברים, או ליד חברים.

01:17:59:00 01:17:53:24

היית תוך כדי שר או שומע ומדבר

עם האחרים לידך תוך כדי עבודה,

01:18:03:20 01:17:59:11

או קורא דיו לחיה,

או למשל כשמגיע שיטפון,

01:18:10:12 01:18:03:24

אתה תופס מחסה ואתה נאלץ לחכות

יום וליל עד שיפסק ואפילו ישן שם.

01:18:15:21 01:18:10:14

שומר על הצאן שלא יפגעו, החבר

מהעבר השני מעודד אותך ותומך,

01:18:22:09 01:18:15:22

מדליק אש לאות סימן וזורק לך

עצים שתוכל גם להדליק,

01:18:29:01 01:18:22:13

או זורק עץ כדי שתוכל לחצות

ולעבור, ככה זה היה ב"מי לחם".

01:18:32:00 01:18:29:17

ב"מי לחם",

01:18:34:07 01:18:32:06

ב"חנסב", ב"דקי-עלוו"),

01:18:38:11 01:18:36:07

"מי-גובו",
אתה מכיר את "מי-גובו"?

01:18:51:16 01:18:49:10

כשהיית שומר על הצאן,

01:18:56:09 01:18:52:12

היית רק שומר עליהם
או שהיה לך גם

01:18:59:00 01:18:57:19

חליל?

01:19:01:15 01:18:59:01

אה, חליל, כן,

01:19:07:13 01:19:02:07

גם 'חרר'(כלי פריטה), אך לא 'וואטה'
(כלי פריטה), כדי שלא נלך לאיבוד,

01:19:13:16 01:19:08:00

לא הסכימו, כי עלולים להתעסק רק
בשירה בניגון וללכת לאיבוד ולהתנצר,

01:19:16:01 01:19:13:24

אבל גם את ה'חרר' לא אהבו
שאנחנו לוקחים.

01:19:22:00 01:19:16:20

בעבר, 'איה מרה מנגסטו'
היה פורט על ה'וואטה'.

01:19:30:08 01:19:24:00

אני זוכר שגויטי בלטה שבר לו את זה,
כי פחד שהוא ילך לאיבוד,

01:19:37:00 01:19:31:13

כן, לא אהבו אצלנו ללכת עם 'וואטה',
היה חליל ואולי 'חרר' מאוחר יותר.

01:19:38:12 01:19:37:05

הם לא אהבו,

01:19:40:11 01:19:39:11

אפשר ללכת לאיבוד!

01:19:42:01 01:19:40:12

אז היית יוצא
עם 'חרר' (כלי פריטה)?

01:19:47:00 01:19:43:19
'חרר' התחיל רק מאוחר יותר,
אצלנו זה לא היה בהתחלה,

01:19:51:13 01:19:47:13
אצל אחרים אולי כן,
אבל חליל היה אצלנו.

01:19:57:23 01:19:51:17
הייתי עם 'חרר' וחליל,
אבל בעבר הרחוק בכלל לא היה,

01:20:01:01 01:19:58:18
אפילו איווה יספר לך שאמרה

01:20:09:16 01:20:03:00
היה מנגן ככה, וסבא שלי גויטי בלטה,
זכרו לברכה, שאל את אחות של גוני,

01:20:15:00 01:20:10:03
של מי ה'ווטה', ענתה שזה של אמרה,
הוא לקח ושבר את זה לחתיכות,

01:20:21:20 01:20:15:04
ולא כדי שלא יפרוט וינגן,
אלא כדי שלא ילך לאיבוד.

01:20:29:23 01:20:26:00
קודם סיפרת שכאשר
היה תופס אותך שיטפון,

01:20:32:24 01:20:30:04
היית צריך לחכות ואפילו לישון
בחוץ עד שיירגע השיטפון.

01:20:33:22 01:20:33:00
כן.

01:20:36:11 01:20:34:07
כשהיית ישן לבד בחוץ,

01:20:38:00 01:20:36:12
החבר היה מעודד אותך
מהצד השני,

01:20:45:01 01:20:38:09
שאתה לא לבד, מדליקים אש

שרים שירים ועוד, עד שעולה השחר,

01:20:49:00 01:20:45:12
אבל כן פחדנו. מי ישן בבית?
היינו ישנים שם על עץ.

01:20:50:23 01:20:49:10
ומה עם הצאן?
- איתך שם.

01:20:58:08 01:20:51:19
האם היית קושר אותם?
- כן, קושר אותם, אבל לא תמיד.

01:21:00:22 01:20:58:20
היית קושר אותם יחד,

01:21:06:14 01:21:00:23
קושר בחוט בידיים,

01:21:12:24 01:21:07:12
ובבוקר, כשנרגע, חוזר הביתה,
מגישים לך אינג'רה,

01:21:16:24 01:21:13:15
והיית מרגיש גבר
כי ישנת בחוץ לבד וכו'.

01:21:20:09 01:21:17:24
כשהיית ישן בחוץ,
מה היית אוכל?

01:21:25:19 01:21:21:09
שולחים איתך אוכל,
כמו שאמרתי לך,

01:21:31:05 01:21:25:22
או שהיית חולב מהחיה ושותה.

01:21:33:13 01:21:31:08
האם היו שם עצי פרי?

01:21:36:16 01:21:33:14
כן, היו שם עצי פרי.
היה פרי שנקרא 'עיייה', 'חומל',

01:21:40:20 01:21:37:11
היו כל מיני.
היה עוד פרי, שנקרא 'עמעמ-גמל',

01:21:45:22 01:21:41:10
'עמעמ-גמל', איך קוראים לזה בארץ?
ראיתי אחד כזה כאן,

01:21:47:22 01:21:45:24
אוכלים את הפרי שלו.

01:21:54:01 01:21:49:23
היו עצים אבל לא היה נורא כל כך,
זה רק יום אחד, לא קורה כלום.

01:22:00:11 01:21:57:07
עכשיו נחזור
קצת לעניין הלימודים,

01:22:06:07 01:22:00:12
קודם שאלתי אותך כיצד היית
יודע לקרוא בתורה ובתהילים.

01:22:13:17 01:22:07:11
האם קיבלת הכשרה
והשכלה מקצועית ממוסדת?

01:22:16:17 01:22:13:24
לימודים גבוהים ממוסדים?
- כן.

01:22:19:04 01:22:16:19
לימודים שהם לא לימודי דת?
- כן, לא לימודי דת.

01:22:24:19 01:22:20:16
התחלנו עכשיו קצת, אבל אז לא היו.
- לא היו.

01:22:30:02 01:22:25:05
במקום שבו גדלנו היו רק לימודי דת,
לא היו כל-כך לימודי מקצוע.

01:22:33:10 01:22:30:10
הפעילו עלינו כוח, האמהרה,

01:22:37:11 01:22:34:04
אבל לא היו מלמדים אותנו,
פחדנו שנהיה יותר חכמים מהם.

01:22:43:13 01:22:38:12
כך כתוב בהיסטוריה
שעד כיתה ז', ו' מלמדים,

01:22:50:08 01:22:44:00
וכיתה י' כבר לא היו מלמדים בתגראי,
פחדו שאם ילמדו אותם יתעלו עליהם.

01:22:53:05 01:22:50:09
אתה היית בכיתה, לא?
- כן.

01:22:57:00 01:22:53:24
אז כמו שאמרת לפני כן,

01:22:59:06 01:22:57:23
בזמן שלא הייתה עבודה,

01:23:05:11 01:23:00:06
הייתם יושבים ללמוד.
- כן, לימודי דת ואמונה.

01:23:09:06 01:23:05:17
איך היו לך הלימודים?

01:23:13:13 01:23:09:24
האם היו קשים או קלים?
- כאשר היו מלמדים מישהו,

01:23:16:11 01:23:14:07
אתה היית עומד ומקשיב?

01:23:20:24 01:23:18:00
כאשר היו מלמדים את התפילה,

01:23:27:06 01:23:21:14
ואומרים מילים בגעז,
היית שואל אם ככה אומרים?

01:23:32:05 01:23:27:24
אז אתה מקשיב כי גם תורך יגיע,
וגם אותך יבחנו על זה.

01:23:37:07 01:23:32:09
אחרי ששמעת, מעמידים ובוחנים
אותך על מה שלמדת השבוע,

01:23:41:03 01:23:37:09
וככה זה ממשיך.

01:23:47:13 01:23:41:04
חוץ מזה, היינו לומדים בחברותא,
וגם כשנרדמנו דיברנו על הלימודים,

01:23:50:00 01:23:47:15
כך שגם בדרך הזאת היינו לומדים.

01:23:58:16 01:23:51:20
מה שהיינו לומדים מהקשי היה הכי חשוב, גם בזמן עבודה או שמירה,

01:24:01:21 01:23:59:12
היינו נעזרים זה בזה ודנים על מה שלמדנו.

01:24:04:23 01:24:01:24
מה קורה בזמן שמישהו עומד ונבחן?

01:24:08:19 01:24:05:09
מה קורה אם הוא טועה או לא יודע? - היו מכים אותו,

01:24:11:23 01:24:09:14
נותנים לו צביטה מפני שהוא שכח,

01:24:17:13 01:24:13:18
כדי שפעם הבאה יקפיד לא לשכוח.

01:24:20:18 01:24:17:14
איפה למדתם את כל זה?

01:24:24:00 01:24:21:16
האם בבית הכנסת או בחוץ?

01:24:26:10 01:24:24:05
עכשיו נזכרתי בתשובה לשאלה ששאלת אותי קודם.

01:24:32:24 01:24:26:21
אני, בוזו, סבהטו, אספס, ציון גול, אלאי, כולנו,

01:24:36:20 01:24:33:01
למדנו מהמורה ברהה שהגיע מ"צמבלל".

01:24:39:20 01:24:37:01
הוא היה מורה רגזן מאוד,

01:24:44:20 01:24:39:22
אם היית טועה פעם אחת,

הוא היה כועס מאוד.

01:24:46:24 01:24:44:21

האם הוא היה קשיי?
- לא, הוא ממקום אחר,

01:24:50:20 01:24:47:00

מה הוא היה מלמד אתכם?
- את האלפבית.

01:24:54:21 01:24:51:20

היה אומר אלף, בית וכו',

01:25:01:22 01:24:54:22

וכשצריך היית מושיט לו את היד והוא
היה מצליף בה ומבקש עוד יד להכות.

01:25:04:15 01:25:02:11

את היד הכואבת?
- לא, את היד הלא כואבת.

01:25:10:08 01:25:05:15

הוא היה אומר לך איזו יד להושיט,
אם את היד שקיבלה כבר או השנייה.

01:25:16:00 01:25:11:00

אבל אני לא יכולתי, אמרתי שאני לא
מוכן לחזור, הוא רצה להרוג אותנו.

01:25:20:14 01:25:17:17

הוא היה מחמיר בלי סיבה,
אני ידעתי אלף בית.

01:25:22:18 01:25:20:20

עזבת מייד אחרי שהוא הגיע?

01:25:28:22 01:25:22:19

היה מלמד אה, בה, גה, דה,
הא, וה, זה, וגם לכתוב.

01:25:33:00 01:25:29:00

איך המורה הזה הגיע ל"אסגדה"?
מי שלח אותו?

01:25:35:05 01:25:34:04

איך הוא לימד עברית?

01:25:42:21 01:25:37:19

כמו שאמרתי קודם,
מאחר שפחדו שינצרו אותנו,

01:25:48:13 01:25:43:05
הוא היה צריך לעבור בדיקה קפדנית
ורק אחרי שהוכח שהוא יהודי,

01:25:50:22 01:25:48:24
הוא הגיע וקיבלו אותו.

01:25:54:08 01:25:52:11
אבל לפני כן היה חשד גדול מאוד.

01:26:03:22 01:25:57:14
היו מציעים שור לעניים.
- מי היה מציע?

01:26:09:09 01:26:04:24
אנשים כמו הבחור הלבן
שהציע להם כסף?

01:26:16:09 01:26:09:16
זה היה מעורבב, היו אנשים גם מהעיר,
גם פרוטסטנטים, ולא ידענו מי הוא מי,

01:26:19:19 01:26:16:18
ולכן הם היו זהירים מאוד.
- כן, הם לא ידעו מאיפה הם.

01:26:21:11 01:26:20:00
קמח,

01:26:23:21 01:26:23:00
אורז,

01:26:28:00 01:26:25:00
דגן או סוכר או כסף,

01:26:32:16 01:26:28:16
הם היו נותנים כל מיני דברים
ומנסים לשכנע אותך,

01:26:38:07 01:26:33:00
כמו שיש בארץ אנשים שנותנים כסף
ועושים לך שטיפת מוח,

01:26:40:07 01:26:38:09
ככה בדיוק הם היו,

01:26:43:17 01:26:40:09
ולכן חששו.

01:26:50:11 01:26:44:08
אז לפי מה שאתה אומר, הוא התקבל
רק אחרי שווידאו שהוא ביתא ישראל?

01:26:54:12 01:26:50:13
כן, אחרי שגם הגיע, קיבלו
גם יהודי אחר שטען שהוא מכיר אותו.

01:26:58:17 01:26:54:21
הוא היה הנכד של קש צגאמלק,
אז הסכימו לו.

01:27:04:15 01:26:58:23
אחר כך הוא הגיע ולימד אותנו,
כמעט הרג אותנו.

01:27:07:12 01:27:04:16
במשך כמה זמן הוא לימד?

01:27:09:01 01:27:07:14
מעט.

01:27:13:00 01:27:09:11
הוא היה מכובד כמו מלך,
כמו נתניהו.

01:27:16:16 01:27:14:03
אז למה הוא לא המשיך?

01:27:19:21 01:27:18:12
הוא חזר למקום שממנו בא,

01:27:21:16 01:27:20:05
הרי זה היה לתקופה קצרה.

01:27:27:01 01:27:21:24
היו מגיעים ה'הזווי' (פלג שלטוני)
ולוקחים את המלומדים הצעירים,

01:27:33:20 01:27:29:12
לקחו את הבן של איה לגסו,
הבן של איה גשו,

01:27:41:13 01:27:35:09
הבן של איה גשו, לא זוכר את שמו
גר באשדוד. כל יהודי מלומד לקחו,

01:27:47:17 01:27:43:05
ה'הזווי' לקחו למלחמה?
- כן, היו מחפשים לקחת,

01:27:53:13 01:27:50:11
ובזכות היהודים,
ה'הזוו' ניצחו,

01:27:57:00 01:27:54:05
והם יודעים את זה,
מוצאים את זה גם בשירים שלהם.

01:28:01:11 01:27:57:10
גם בכרוניקות רואים את זה,
יהודים לא ניצחו בכוח הזרוע,

01:28:04:08 01:28:02:05
יהודים מנצחים עם האמת שלהם
בכל העולם.

01:28:11:10 01:28:07:05
מה אתה זוכר מאבא שלך שם?

01:28:14:20 01:28:13:14
אני זוכר,

01:28:18:00 01:28:15:22
בארץ שלנו מה שהיה,

01:28:21:16 01:28:19:02
עם אבי זכרו לברכה,

01:28:24:14 01:28:21:24
ועם אמי שתיבדל לחיים ארוכים,

01:28:28:14 01:28:25:24
רגע לפני שאיצאנו
לכיוון הארץ כאן,

01:28:30:00 01:28:28:24
נותרתי לבד,

01:28:36:00 01:28:30:20
בני גילי כבר הלכו,
רק אני נשארתי לבד,

01:28:41:02 01:28:36:20
אם אני אלך, ההורים שלי
יישארו לבד,

01:28:43:01 01:28:41:03
אהבתי מאוד את ההורים שלי,
לכן לא רציתי.

01:28:45:07 01:28:43:23
אחר כך ארזנו והעמסנו,

01:28:48:14 01:28:46:07
ארגנו הכול לפני ההליכה
בדרך לכאן.

01:28:50:21 01:28:48:24
היינו קשורים מאוד.

01:28:53:10 01:28:51:24
ה'דרג' (פלג שלטוני) תפס
ואזק אותנו,

01:28:58:22 01:28:55:24
היינו אזוקים עד ל"גונדר",

01:29:05:07 01:29:01:00
ב"חמורה" ישבנו כחודש ימים,
ב"גונדר" אסרו אותנו חודשיים,

01:29:08:12 01:29:05:09
וחזרנו.
זה דבר שאני לא שוכח.

01:29:11:02 01:29:08:18
חזרנו שוב ל"חמורה",

01:29:12:18 01:29:11:16
וב"חמורה",

01:29:19:00 01:29:13:17
דאגתי ופחדתי שה'דרג' ייקחו
אותנו למקום כלשהו,

01:29:21:23 01:29:19:13
אז ברחתי ל"סודן".

01:29:23:21 01:29:22:19
ברחתי משם

01:29:25:04 01:29:24:04
חזרה

01:29:27:04 01:29:26:06
ובחזור,

01:29:29:09 01:29:27:23
מצאו אותי ה'דרג'.

01:29:31:17 01:29:29:24
באותו הזמן מצאו אותי,

01:29:36:00 01:29:32:13
את דניאל הבן של איה מקונן,
ואת מרו הבן של קשי סאי,

01:29:37:22 01:29:36:09
כמעט הרגו אותנו במקום.

01:29:41:21 01:29:39:18
הייתה לי אשרה,

01:29:44:09 01:29:42:11
זה בעצם אישור מעבר,

01:29:46:07 01:29:44:17
אבל היא אבדה לי,

01:29:48:21 01:29:47:17
האשרה אבדה,

01:29:51:00 01:29:49:16
זה היה ב"חמדייג".

01:29:55:00 01:29:52:10
האישור שהיה ברשותך?
- כן הוא אבד לי,

01:29:57:00 01:29:55:09
ועל זה קיבלתי מכות קשות,

01:29:59:15 01:29:57:17
על שאני חי שם בלי אישור.

01:30:04:23 01:30:02:23
אחרי שחטפתי מכות לא רציתי יותר
לראות את המקום הזה,

01:30:08:14 01:30:05:08
אז הצטרפתי לנוצרים
שצעדו ל"חשווה",

01:30:13:22 01:30:10:05
הלכנו המון בלילות,

01:30:17:13 01:30:14:13
אני הייתי היהודי היחיד שם,

01:30:18:14 01:30:17:14
כל השאר היו נוצרים.

01:30:21:08 01:30:19:19
אחר כך הם מצאו עז,

01:30:26:24 01:30:22:12
לא היה מה לאכול, אבל לי היה
מאחורה בחגורה כסף ששמרתי,

01:30:31:03 01:30:28:14
הייתי בן 18, 18 וחצי.

01:30:32:21 01:30:31:15
הכנסתי את זה לכאן,

01:30:40:00 01:30:34:14
הם נתקפו רעב, אבל לי לא היה שום
רעב כי הייתי נחוש להגיע ליעד.

01:30:43:15 01:30:40:16
ואז כשהם מצאו את העז,
הם רצו לשחוט אותה,

01:30:48:10 01:30:44:09
לקחו אבן חתכו אותה שתהיה כמו
סכין וכך רצו לשחוט את החיה,

01:30:50:19 01:30:48:17
אבל כדי שאני לא אצטרך
לאכול ממנה בשל אמונתי,

01:30:54:20 01:30:51:11
אמרתי להם, למה להם לאכול מהבשר
של העז, זה שייך לעניים,

01:30:59:06 01:30:55:12
אחד מהנוצרים הבין
וקרא לי 'ביתא ישראל'.

01:31:00:20 01:30:59:19
ואז התחיל להתעורר בי הפחד,

01:31:02:06 01:31:00:24
שמא יהרגו אותי.

01:31:04:16 01:31:03:00
אתה יודע מה זה 'לחוו'?

01:31:06:10 01:31:04:24

לא
- 'לחוויו',

01:31:11:11 01:31:08:16
ה'לחוויו' מגיעים רכובים
על גמלים ככה,

01:31:16:15 01:31:11:22
הייתה שם במקרה חיה עם נכות,
אז הם שחטו ואכלו אותו.

01:31:23:20 01:31:18:13
אם ה'לחוויו' הורגים בנאדם
הם כאילו גיבורים,

01:31:25:16 01:31:24:09
כך הצלתי את עצמי.

01:31:27:22 01:31:25:23
אחר כך, כשהם הגיעו,

01:31:30:04 01:31:28:09
אבא שלי אמר לי ללכת.

01:31:35:00 01:31:33:08
זה אבא שלי,

01:31:40:21 01:31:38:10
באתיופיה קראו לו קשי מהרי,

01:31:42:23 01:31:41:06
אמא שלי דנקי,

01:31:46:06 01:31:44:21
בת וונדמגאן.

01:31:51:00 01:31:49:19
כאן בארץ,

01:31:54:17 01:31:52:14
קראו לאבא שלי רחמים נגה,

01:31:57:11 01:31:55:22
ולאמא שלי דינה.

01:32:02:06 01:31:57:22
האם יש לך זיכרונות
נוספים מאבא שלך?

01:32:03:09 01:32:02:08

אני זוכר...

01:32:06:00 01:32:04:15
להגיד עכשיו?
- כן.

01:32:09:00 01:32:07:11
אני זוכר את אבא שלי

01:32:12:10 01:32:09:09
מרים אותי על הכתפיים והולך.

01:32:15:12 01:32:12:22
אני זוכר את אבא שלי חורש.

01:32:19:05 01:32:15:24
חורש עם השור,
משחרר וסוגר אותו,

01:32:23:13 01:32:19:17
אני זוכר שבארוחה אבא שלי
היה נותן לי מהחלק הטוב.

01:32:25:00 01:32:23:24
אני זוכר מאבא שלי

01:32:26:20 01:32:25:24
את ה'נצ'לה' (מעין שמיכה).

01:32:34:11 01:32:27:12
הייתי הולך להביא לו את ה'נצ'לה'.
הייתי מריח את כולם ולפי הריח,

01:32:37:00 01:32:34:18
הייתי מריח, מזהה ומביא לו.

01:32:40:11 01:32:37:16
כשביקש את השמיכה,
מייד הייתי מזהה ומביא לו.

01:32:43:10 01:32:41:18
אני זוכר מאבא שלי,

01:32:48:15 01:32:44:21
שאם חלק בבגד או במכנס היה נקרע לי,
הוא לא היה תופר את זה,

01:32:50:06 01:32:48:21
הוא היה הולך וקונה לי חדש.

01:32:54:20 01:32:51:14
לא היה מוכן לקחת מחט ולתפור,
היה קונה חדש.

01:32:59:00 01:32:56:10
אני זוכר שאבא שלי,

01:33:04:18 01:32:59:23
היה אוהב את הילדים, את האחים,
את האחיות.

01:33:07:08 01:33:05:15
אני זוכר את אבא שלי

01:33:11:13 01:33:08:24
כל הזמן קורא ספרים.

01:33:18:11 01:33:16:07
אני זוכר שאבא שלי,

01:33:25:12 01:33:19:24
כשהיה מבקש שתביא לו למשל מים,
או כל דבר אחר, לא אהב שמתמהמהים,

01:33:27:19 01:33:25:19
היה אומר, או שתגיד שאתה לא רוצה
או שתלך להביא (מהר).

01:33:29:14 01:33:28:05
הוא לא היה אוהב את זה.

01:33:35:23 01:33:32:13
אני זוכר את אבא שלי חורש ושר.

01:33:43:00 01:33:37:24
איזה שירים הוא היה שר?
- שיר שאני לא שוכח היה...

01:33:47:15 01:33:45:23
הוא היה שר,

01:34:02:24 01:33:59:04
הפרח היפה שלי מחמד ליבי,

01:34:10:00 01:34:06:05
היא מה שהלב שלי רוצה.

01:34:11:22 01:34:10:04
המשמעות של השיר היא,

01:34:20:12 01:34:13:14
זה שיר על שמחה, שמחה על הבת,
על התבואה, על צאן.

01:34:25:13 01:34:20:15
'גועי' זה הפרח שלי. הילדים שלי
הם הפרחים שלי, הבת שלי פרח,

01:34:32:00 01:34:25:20
והכבשים שלו והפרות שלו,
זה מה שהיה אומר לנו.

01:34:35:10 01:34:32:12
'גועי', כלומר הפרח שלי,

01:34:37:23 01:34:36:00
כך הוא היה שר לנו.

01:34:40:23 01:34:38:03
אני זוכר שאבא שלי

01:34:43:11 01:34:42:02
לא היה נותן לנו
להיות רעבים,

01:34:48:21 01:34:45:12
הוא תמיד דאג לנו לכל מחסור.

01:34:53:07 01:34:48:23
בחגים היה קורא לנו לבוא
ונותן לנו לאכול.

01:34:58:10 01:34:55:23
אבא שלי מאוד אהב אותי,
הייתי גם עובד טוב.

01:35:01:08 01:34:59:04
בעבודה אני היית חורש,

01:35:05:20 01:35:01:24
מנכש עשבים, מנגן ושר וכו'.

01:35:07:10 01:35:06:00
באמת הוא אהב אותי.

01:35:12:21 01:35:08:02
כשהוא נפטר, היה לי קשה.

01:35:18:00 01:35:14:19
אלה האחים של אבא שלי.

- מה השמות שלהם?

01:35:20:09 01:35:18:04
ק'שי סמאי, ק'שי מהרי,

01:35:24:06 01:35:21:19
אברהה נגה, צגה נגה,

01:35:29:00 01:35:27:06
כולם נפטרו מן העולם,

01:35:33:12 01:35:30:10
זכרם לברכה שזכותם תגן עלינו.
- אמן, אמן.

01:35:36:13 01:35:34:06
אני הידרתי אותו.

01:35:39:22 01:35:36:16
זה ספר געז,

01:35:43:11 01:35:40:18
חומשי חומש.
- חמישה חומשי תורה,

01:35:47:11 01:35:43:16
זה היה בצבע אחר,
אבל אני סידרתי אותו.

01:35:49:00 01:35:47:14
זה חמישה חומשי תורה.

01:35:54:24 01:35:51:12
יש בו הכול,
הפרשה שקוראים בשבת וזה,

01:35:59:06 01:35:56:24
לדוגמא, לתשעה באב כתוב פה,

01:36:00:23 01:36:00:00
לתשעה באב.

01:36:03:06 01:36:01:04
רושם, הנה זה השם שלו,

01:36:08:16 01:36:03:24
של אימא של של אבא שלו,
מתי נפטרו, זה הכתב שלו.

01:36:09:22 01:36:09:01

של אבא שלי.

01:36:15:17 01:36:13:21
זו ברכת כהנים,

01:36:18:10 01:36:16:15
לא ידעתי שיש באתיופיה.

01:36:21:04 01:36:18:21
ברכת כהנים.
- תקרא לנו קצת.

01:36:25:23 01:36:21:16
מקריא טקסט בגעז,

01:36:30:02 01:36:26:05
מקריא טקסט בגעז,

01:36:31:07 01:36:30:05
מקריא טקסט בגעז,

01:36:34:22 01:36:31:21
מקריא טקסט בגעז,

01:36:40:12 01:36:35:03
מקריא טקסט בגעז,

01:36:45:09 01:36:40:19
מקריא טקסט בגעז,

01:36:47:00 01:36:45:18
מקריא טקסט בגעז,

01:36:53:17 01:36:47:14
מקריא טקסט בגעז.

01:37:02:22 01:37:00:24
זה נקרא 'ארדאתי'.

01:37:06:11 01:37:04:09
'ארדאתי' זה...

01:37:08:14 01:37:07:04
זה משה רבנו,

01:37:13:24 01:37:09:11
כשנלחם עם פרעה במצרים,
'ארדאתי' קוראים לזה.

01:37:15:23 01:37:14:00

מה זה אומר 'ארדאתי'?

- 'ארדאתי' זה...

01:37:18:07 01:37:16:00
בתפילה שההורים שלנו קראו...

01:37:19:20 01:37:18:14
מדבר בגעז,

01:37:23:11 01:37:20:21
מדבר בגעז,

01:37:28:21 01:37:26:22
'ארדאתי' פירושו חבר,

01:37:30:15 01:37:29:14
שלא...

01:37:32:19 01:37:30:24
מה זה חבר, חבר זה מי,

01:37:38:00 01:37:32:24
ששומר עליך ותמיד עומד לצדך,

01:37:41:08 01:37:38:07
צריך להיות נקי עם לב טהור,

01:37:44:16 01:37:41:11
נקי בכל דבר,
זה משה רבנו.

01:37:45:16 01:37:44:17
זה כמו קבלה?

01:37:48:21 01:37:46:24
לא, קבלה זה כמו זוהר.

01:37:52:00 01:37:50:01
זה לא של הגויים,

01:37:53:24 01:37:52:19
זה רק של יהודים.

01:37:55:18 01:37:54:03
ה'ארדאתי' הזה,

01:37:59:08 01:37:56:12
האם כל בנאדם יכול לקרוא בו?

01:38:04:18 01:37:59:18

האם יש גיל מסוים שמתירים לקרוא

01:38:10:13 01:38:05:23
או שצריך לטהר את הגוף?
- זה לנשמה שלו, לנשמה שלו.

01:38:15:24 01:38:11:08
לעם ישראל, למי שחולה
ולמישהו...

01:38:18:19 01:38:17:20
חלש.

01:38:24:04 01:38:19:11
לא יודע, שיהיה עשיר, שיהיה טוב
לעם ישראל בזמן של מלחמה.